

UNGDOM OG MOD

Festskrift

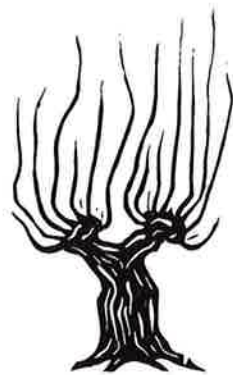
om

Ringe Efterskoles historie

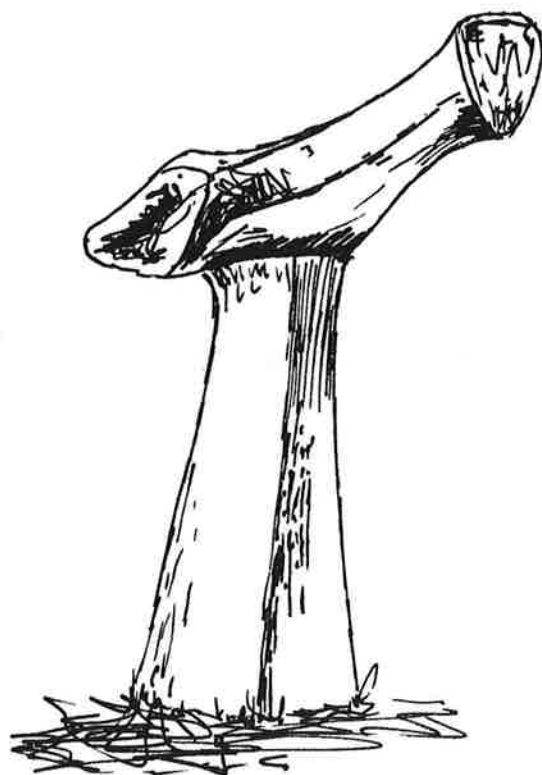
udarbejdet i anledning af skolens

100 års jubilæum

18. oktober 1986

Gammel stamme - nye skud

*Ovenstående skulptur er skænket af
Bikuben – Kreditforeningen Danmark og Nykredit –
og udført af kunstneren Ole Hempel, Assens.*

*Formanden
for skolens bestyrelse,
Bendt Jensen*

Forord

Nærværende jubilæumsskrifts tilblivelse skyldes mange menneskers store hjælp og interesse for sagen, det gælder både den tekstmæssige side og i høj grad den billedmæssige, hvor et stort billedmateriale venligst er stillet til rådighed af fru *Lis Lindegaard*, Ringe, hvis fader, tidligere forstander Peter Birkelunds store billedsamling var af stor værdi, ligesom tidligere forstander Karl Hedemanns datter, *Karen Margrethe Hedemann*, Ringe, bidrog med et værdifuldt materiale, som lærer ved Ringe Friskole, *Jens Andreasen*, har samlet og ved en meget stor indsats har bearbejdet. Alle, som har bidraget, skylder vi stor tak – og sidst, men ikke mindst en stor tak til bogtrykker *Poul Fischer*, Ringe, der som redaktør og koordinator har ydet en uvurderlig indsats ved jubilæumsskriftets tilblivelse.

På bestyrelsens vegne
Bendt Jensen

Ringes Efterskole 1886-1986

»Som skoleform – forstået som en række skoler med fælles præg og organisationsform opstod efterskolen i 1886« (citater Tage Dybkjær, Foreningen af Ungdoms- og Efterskolernes jubilæums-skrift).

Ringes Efterskole var den første i rækken, der blev startet, idet den netop i 1886 blev oprettet af friskolelærer Laurs Rasmussen, kombineret med den allerede eksisterende friskole. At Ringes Efterskole således er den ældste kombinerede fri- og efterskole herhjemme, har naturligvis kun tidshistorisk interesse.

Laurs Rasmussen og en række friskolefolk så tidligt, at det ikke var nok blot at have tilkæmpet friskolen en plads i samfundet. Den virkelige dokumentation for dens berettigelse afhang af, om friskolekredsene evnede at bruge friheden til at holde skole således, at friskolerne blev et virkeligt alternativ til den offentlige skole og altid var i spidsen af det pædagogiske førerfelt.

Omkring 1886 indså Laurs Rasmussen og flere andre skolefolk med ham, at tiden var kommet, hvor den almindelige, 2-klassede friskole med hverandendags undervisning måtte undergå

forandringer, hvis den skulle være a jourført tidens krav.

Laurs Rasmussen så klart, at med en tilknyttet efterskoleafdeling ville friskolen få nye og forbedrede muligheder, samtidig med, at en »overbygning« kunne afhjælpe en lang række unge, konfirmeredes behov for at få suppleret deres skolekunderskaber. Situationen var dengang, at kun relativt få unge efter endt børneskole gik videre til eksamensskolen.

At oprettelsen af efterskolen var rigtig, blev hurtigt erkendt. Undervisningstilbuddene var: historie, dansk, regning, sang og oplæsning. Langt de fleste af eleverne havde gået i friskolen. Alleerede det første år, efterskolen i Ringes virkede, var tilmeldt 50 elever, hvoraf flertallet var hjemmeboende.

Af gamle optegnelser ses det, at oprettelsen af efterskolen i Ringes ikke undlod at skabe stærke spændinger i friskolekredsen. Debatten om undervisningen af de 14-18-årige var heftig og landsomfattende. Der blev sat spørgsmålstegn ved, om det overhovedet var hensigtsmæssigt for den aldersklasse af unge at gå i skole. Mange mente, at det var langt bedre for de unges udvikling

at være beskæftiget med fysisk arbejde. Også målet med en efterskoleuddannelse blev diskuteret. Skulle en fortsat skolegang tage sigte på skolekunderskaber, eller skulle den være karakterdannende?

I Ringes blev resultatet af denne til tider skarpe debat, at man tilsluttede sig, at Laurs Rasmussen oprettede sin efterskole. Den pædagogiske baggrund, der skulle være efterskolens, havde Laurs Rasmussen tidligt klargjort sig, skulle være den samme som friskolens. Han skelnede ikke mellem at give nyttige kundskaber og give oplysning om livet. I efterskolen som i friskolen skulle der foregå en levende vekselvirkning mellem åndsdannende oplevelser og kundskaber. Skolen skulle være *alment dannende*.

Den nye skoleform slog an. »Ringes-modellen« blev fulgt i stort omfang. Ud over landet blev der i årene efter 1886 oprettet flere kombinerede fri- og efterskoler. 900 unge var i årene 1886-1915 elever på Ringes Efterskole under Laurs Rasmussens ledelse. Trods trange ydre kår og trods kampen mod myndighederne og for opretholdelsen af selve eksistensen levedes der et rigt liv på de frie skoler og i de frie skole-

kredse. En bevægelse var blevet skabt, som viste sig at være en bevægelse med bevægelse *i*. En bevægelse, der med uimodståelig kraft overbeviste de højeste politiske instanser om, at skole- og åndsfrihed er en umistelig menneskeret. Denne holdnings styrke banede vejen for en friskolelovgivning, som er enestående i sit frihedssyn og er beundret over den ganske verden.

Ringe Fri- og Efterskole blev under de to næste lederpar, Dorthea og Peter Birkelund, 1915–1940, og Dagmar og Karl Hedemann, 1940–1966, klart fastholdt på den linie, der var lagt af Laurs Rasmussen; men meget ændrede sig naturligvis i det ydre over den lange tidsperiode, som spændte over et halvt århundrede.

Birkelunds viede alle deres kræfter og evner til skolearbejdet. Birkelund involverede sig ikke udadtil i samme målestok som Laurs Rasmussen, der oprettede Dansk Friskoleforening og var dens mangeårige formand samtidig med, han var talsmand overfor myndighederne. Birkelunds samlede sig hovedsagelig om den hjemlige skolegerning. Begge var de skabte til at lede en kombineret fri- og efterskole. Dorthea var i besiddelse af ene-

stående evner til at tage sig af børnene, og Birkelund var berømt for sine evner til at omgås og opdrage de unge.

Ud over at være en dygtig underviser blev Birkelund kendt i vide kredse for sit kyndige kendskab til naturen. Bestandig søgte han at åbne de unges øjne for naturens herlige verden og give dem indsigt i den. Sindrige var de apparater, som han udviklede for at fremvise de fotografier, han havde taget på sine ungdomsrejser og på sine ture i naturen. Mangfoldige var hans veltilrettede cykelekskursioner. *Den levende vekselvirkning, de mageløse opdagelser, den bestandige undren og udviklingen af en umættelig lyst til at favne alt det gudsskabte, kan med rette være overskriften over Birkelunds skolegerning.*

I Birkelunds tid gennemførtes bygningen af 2 skolestuer og en gymnastiksal. Indvielse blev holdt 2. november 1923.

Birkelund var også en skattet formand for Ringe og Omegns Folke- og Børnebogsamling; men først og fremmest var han den store pædagog og den ideelle ungdomslærer og leder. Trods brydninger og store udfordringer kan man fastslå, at perioden under

Birkelunds lederskab var en ubrudt fremgangsperiode, hvor det var lykkedes at fastholde friskolens og efterskolens egentlige grundlag, samtidig med, at skolens undervisning var blevet a jourført i takt med tiden.

Fru Birkelund, som i tre år fra sin mands død i 1957 frem til 1940 trofast havde ledet skolen videre, følte, at kræfterne ikke længere slog til og fratrådte i 1940.

Mørke skyer drog med krigen og besættelsen ind over Danmark. Ringe friskolekreds blev med denne ulykke stillet overfor næsten uoverskuelige vanskeligheder angående skolevirksomhedens fortsættelse under krigsforhold. Den store pessimisme, der bredte sig angående fremtidsudsigterne for skolen, var forståelig. Eet stod helt klart: Skulle skolen føres igennem disse vanskelige tider, var det forudsætningen, at man kunne finde et lederpar med ganske specielle egenskaber. Der blev rettet henvendelse til forstander Isen og hustru, Nr. Broby Fri- og Efterskole, men henvendelsen blev afslået. Forstander Isen tog imidlertid initiativet til at opfordre Dagmar og Karl Hedemann til at søge stillingen. Hedemann fulgte opfordringen på trods af, at han sad i en fast og

*Da skolen
endnu havde
stråtag*

tryk stilling som lærer ved Bovlund skole, hvor de var glade for at være og var meget afholdte. Ansættelsen af Hedemann kom i stand, og familien flyttede til Ringe og overtog ledelsen af skolen den 28. april 1940. Om dette dristige skridt skriver Hedemann senere, at havde de anet, at det, der skete den 9. april, fik så alvorlige følger også for vore skoler, havde de næppe voget at foretage skiftet fra Bovlund til Ringe.

Efterskolen fik den første vinter efter Hedemanns ankomst kun 35 elever mod ca. 60 i Birkelunds tid. Hedemann indså, at den hidtidige praksis med 5 måneders vinterskole for drenge og piger ikke kunne opretholdes, bl.a. fordi der ikke var helårsbeskæftigelse for lærerne – og at dette netop var af yderste betydning nu for at fastholde en fast lærerkreds omkring skolen hele året. Han fik tilslutning fra skolekredsen til at holde 5 måneders vinterskole for drenge og 5 måneders sommerskole for piger, og til at indføre de nødvendige nye fagområder som f.eks. skolekøkken. Til undervisningen i dette fag tilbød kommunen gratis lokale på kommuneskolen!

Den første sommer kom der 19 piger. Sommerskolen lå temmelig

konstant på dette tal krigsårene igennem. Allerede i det andet skoleår var vinterskolens elevtal bragt op på 60. Efter besættelsens ophør steg sommerskolens elevtal til 30.

Krigen og besættelsen – mørklægningen, mangel på brændsel og indføring af rationeringsmærker m.v. skabte enorme hindringer for afviklingen af et skoleår på tilfredsstillende måde. Men med sin markante, stærke personlighed gennemførte Hedemann alt, hvad der var nødvendigt – og styrede således skolen frelst gennem en periode, hvor udsigten til forlis ellers i høj grad var til stede. Det er sikkert, at tiden 1940 til 1945 på sin egen måde også blev en rig tid for skolelivet i Ringe på grund af sammenholdet og viljen til at overleve. Det er imidlertid også helt sikkert, at udfordringen var så stor, at Dagmar Hedemann ofrede sit helbred på opgaven.

Kræfterne tog hurtigt af efter besættelsens ophør, og den 6. november 1949 kom budskabet om hendes død. »Med meddelelsen om Dagmars død stod tiden stille« udtaler et af skolekredsens medlemmer.

»Hun bragte solskin til de mennesker, hun færdedes imellem«, er forstander Bertel Niensens udsagn.

Med dette bratte punktum for et lykkeligt samliv stod nu Hedemann overfor den vanskelige overvejelse, om han skulle tage sin afsked eller fortsætte gerningen alene.

Pligten bød ham fortsætte, fordi han længe havde indset, at skolen måtte flyttes og nybygges, om den skulle have muligheder for at fortsætte sit virke. Med rette indså han også, at en sådan opgave ikke ville kunne lade sig gøre af andre end ham. Store var da også de vanskeligheder og pro-

blemer, Hedemann mødte på den lange vandring, inden værket var fuldført. Tidligere efterskoleelever bidrog i væsentlig grad til, at projektet med at rejse en ny skole overhovedet økonomisk blev gjort mulig.

1. september 1955 stod skolen helt færdigbygget, og indvielse af de nye bygninger fandt sted den 16. september. Opgaven var fuldendt. En tidssvarende, moderne skole havde rejst sig på bakken!

Et nyt afsnit i skolens historie tog sin begyndelse.

At det var en skæbnetime for skolen, da Hedemann overtog ledelsen, vil ingen kunne benægte. At netop to mennesker af Dagmar og Karl Hedemanns karat var nødvendige i situationen, er indiskutabelt. At kun et menneske af Hedemanns slags kunne magte at gå alene igennem sorgens brænding og rejse en ny skole fra grunden, det er indlysende! Der var i allerhøjeste grad brug for den idealisme, styrke, fasthed og karakter, som de to mennesker var i besiddelse af. Begge havde de talentet og stillede det til rådighed. Med deres indsats indskrev de deres navne i skolens historie, side om side med de to lederpar, der gik forud for dem.

Da nye skelsættende udfordringer viste sig på det pædagogiske firmament i form af omlægning af skoleåret fra to gange fem måneder til et samlet 10 måneders kursus, og kravet om obligatorisk undervisningsforlængelse, omfattende ottende og niende skoleår, trængte sig på, besluttede Hedemann at søge sig afløst.

1. august 1966 tog Kirsten og jeg opgaven op i Ringe efter at have haft 7 gode år som friskolelærerpar i Oure friskole. Det var vel egentlig først, da vi var inden døre i Ringe, at det helt gik op for os, hvilket ansvar vi havde påtaget os. At skulle leve op til forgængernes personlighed og præstationer virkede næsten lamrende. Her ud over stod vi overfor den igangværende centralisering af skolevæsenet, som med den tilslutning, den havde fået, i høj grad var en trussel mod de frie skolers eksistens, navnlig da begejstringen og troen på de store skolers velsignelse gik dybt ind i friskolekredsens forælderækker. Mange friskoleforældre konverterede i disse år med deres børn fra friskolen over til de kommunale skoler.

Mange små og mellemstore friskoler måtte på grund af manglende tilslutning lukke. Naturlig-

vis var vi da bekendt med denne udvikling fra Oure-tiden, men på een eller anden måde følte vægten af ansvaret tungere, end det havde været i Oure. Arbejdet blev naturligvis taget op. Den siddende bestyrelse lagde sig tæt ind til os og støttede os i enhver henseende. Ved vor tiltrædelse var børnetallet i friskolen 11. Sommerskolens pighold havde ikke afsluttet deres ophold ved vor ankomst, de fortsatte til oktober. Selv havde vi forberedt og fået godkendt 10 måneders kursus, begyndende 1. september. Et fem måneders vinterhold, som var indmeldt på skolen før forstandskiftet, var besluttet, medvirkede yderligere til at komplicere mønsteret. Altså greb det ene hold ind i det andet det første skoleår. Dette forhold oplevede vi bestemt ikke at være uden problemer. Tværtimod! Navnlig fordi denne forvirrede overgangsperiode hindrede, at skoleopholdet helt blev så udbytterigt, som de tilstedeværende elever kunne forvente og fortjenste.

Efterhånden kom vi i overensstemmelse med de nye forhold; men meget var der, som krævede hurtig stillingtagen samtidig med, at idealerne og praktiske mulig-

heder skulle søges forenet. Nu er tyve år gået siden vor tiltrædelse. Meget er lykkedes, blandt andet kan vi notere, at børnetallet i friskolen er 114, og i efterskolen er der 103 elever. Bygningsarealet er mere end fordoblet, og hele skolen er indføjjet i smukke omgivelser. Vi tør tro på, at det også under vor periode er lykkedes at fastholde den indre kvalitet, som har båret skolen fra dens start. Det har været tyve rige år, hvor det har været os betroet at stå som ledere af Ringe Fri- og Efterskole. Perioden har været arbejdskrævende, men den har været tryk! Fra allerførste færd har vi været i den lykkelige situation, at ærlige og omsorgsfulde mennesker har omgivet os. Når gerningen også i de forløbne 20 år synes

at være lykkedes, da har de mange medarbejdere gennem årene for en stor del æren herfor!

Ligeledes har skolekredsen og de skiftende bestyrelser alle bidraget til, at vi kan fejre Efterskolens 100 års jubilæum med glæde og taknemlighed.

Hvis tingene lykkes, skyldes det altid, at frisind og tillid er til huse. Således er det på Ringe Fri- og Efterskole, og sådan må vi alle ønske, det fortsat vil være.

En ny tid har varslet sit indtog. Ringe Fri- og Efterskole går ind i en fremtid, hvor der stilles andre krav. Her vil mødes mange men-

nesker, der er nået til den grænse, hvor de er stoppet op for tøvende at spørge om mål og vej.

Jeg tvivler ikke et øjeblik på, at der altid i skolens og hjemmenes verden vil kunne findes mennesker, der har kvalitet til at turde se sandheden i øjnene og give svaret ud fra det sete. Menneskeheden har trods alle omskiftelser en vidunderlig evne til at overleve og fastholde båndene til det guds-skabte. At styrke og udvikle denne evne har altid været, og vil i al fremtid blive, den frie skoles egentlige opgave.

Kirsten og Gunnar Kjær.

*Afløsning!
Skolens formand
Verner Tange,
Karl Hedemann
og Gunnar Kjær.*

*Hansine og Laurs Rasmussen blandt børn og elever:
På jorden foran gruppen sidder sønnerne Ejnar og Svend.
1. række nr. 2 fra venstre: Rigmor (Blev senere gift med Rasmus).
2. række nr. 3 fra venstre: Hansine Rasmussen (med pelshue).
3. række fra venstre: nr. 1 Jens L. Emborg, nr. 6 Rasmus L. Emborg, nr. 7 Aage L. Emborg, yderst Laurs Rasmussen.*

»Jeg var i min ungdom ængstelig og tilbageholdende, fordi jeg syntes, at alle var dygtigere end jeg. Men da jeg efter et ophold på Efterskolen i Ringe kom ud til jævnaldrende, mærkede jeg, at jeg stod over de fleste i kundskaber og viden. Dette gav mig mod, så jeg fik tro på mig selv og lyst til at tage fat.«

Sådan skrev en af de allerførste elever på Ringe Efterskole.

Allerede i 1886 begyndte Laurs Rasmussen at holde efterskole, eller som den først kaldtes, fortsættelsesskole.

Tidligt havde han interesse for de unge i overgangsalderen. De havde hæmninger, var forsagte og optrådte kejtet. De trængte til forståelse og støtte – og de trængte til at få optrænet deres evner.

Ringe Efterskole var en af de allerførste af sin art. Under Laurs Rasmussens kloge og dygtige ledelse voksede den hurtigt til hver vinter at have op mod 50 elever, hvoraf de allerfleste boede hjemme. Det blev snart tvingende nødvendigt at udvide skolen, ikke mindst fordi man mere og mere gik over til, at eleverne boede på skolen. Alligevel gav det i mange år underskud, men Laurs Rasmussen havde den urokkelige tro, at pengene nok skulle komme, når der var brug for dem.

Hansine og Laurs Rasmussen 1875-1915

I Laurs Rasmussens tid har efterskolen været søgt af ca. 900 elever, både drenge og piger.

I 1902 oprettede Laurs Rasmussen også en uddannelsesskole for friskolelærere. Sine elever omfattede han med stor kærlighed og interesse, ikke blot medens de var på skolen, men også senere hen i livet.

Foruden den daglige skolevirksomhed kom også vinterens arbejde med aftenskole, Teknisk Skole og møder med forældrene.

I det lokale samfund satte Laurs Rasmussen sig et meget tydeligt spor, idet han allerede i 1893, sammen med købmand *Chr. Jensen* og malermester *Chr. Albrechtsen* fik startet Teknisk Skole i Ringe med 18 elever – en indsats som Laurs Rasmussen gjorde fuldstændig uden vederlag i de første år. Det var en indsats, som kom til at betyde umådelig meget for håndværket og industrien på Midtfyn.

Men livet i skolen og i hjemmet i det gamle hus på hjørnet af Sø-

vej og Rolighedsvej var i høj grad præget af Laurs Rasmussens dygtige hustru Hansine, der på sin stilfærdige og kærlige måde forstod at få tingene til at gro – både for sin familie og for skolens elever.

Da den travle og dygtige mand i 1915 på grund af svigtende helbred måtte opgive sin virksomhed og flytte til Silkeborg, viste Staten sin påskønnelse ved at bevilge ham en årlig ydelse på 1.000 kr.

Laurs Rasmussen døde i efteråret 1918.

*Dette billede af
Hansine Rasmussen
sammen med sønnen
Rasmus Emborg, Gjørlev,
er taget i hendes
sidste leveår*

Et tidsbillede

Fra *Else Emborg Andersen* i Gørlev har vi modtaget et brev, som vi her bringer i uddrag:

Jeg har ikke i almindelig forstand haft ophold på skolen i Ringe – jeg er født i 1905 og var kun på besøg af og til, fordi *Hansine* og *Laur Rasmussen* var mine bedsteforældre.

Min far, *Rasmus Laursøn Emborg*, var den næstældste af de fem brødre, hvoraf de fire fik læreruddannelse. Min far bosatte sig her i Gørlev i 1902 som urmager og guldsmed.

Vi fire søskende her i Gørlev kom naturligvis til at gå i den nærmeste friskole, nemlig Vindehelsinge Friskole. Jeg mindes min skoletid der med megen glæde. Jeg husker enkelte ting fra Ringe Friskole, som den hed dengang.

Min bedstemor var en omsorgsfuld og kærlig skolemor. Hun sad for bordenden ved det lange bord i den smalle spisestue, hvor der gerne var en del voksne unge, som åbenbart var elever i »Uddannelsesskolen for friskolelærere«.

Som syvårig var jeg engang med til en undervisningstime i 1. klasse. Der var jeg for første gang med til at synge »Op, sjung og glæd dig, Danmarks søn«. Jeg syntes, det var en »stolt« sang.

Der blev sunget meget, også i min barndoms skole og herhjemme.

Min far var meget interesseret i friskolens liv og trivsel. En søndag i 1918, husker jeg, var mange friskolefolk samlede her, de var kommet til formiddagsgudstjeneste i Gørlev valgmenighedskirke og kom med hjem.

I en gammel gæstebog har jeg fundet nogle af navnene, men måske lever de ikke mere, men de har nok været medlemmer af en elevforening.

Jeg kan ikke huske, hvilket år min bedstefar ophørte med at være forstander, men den næst- yngste søn, *Svend Laursøn Emborg*, overtog ledelsen en kort tid. Dog var hans og hans kone *Astrids* livsgerning på Ollerup friskole fra august 1920.

Jeg synes, at »Sangen har lysning« ligesom kan være en tråd, der har gået igennem min og mange andres tilværelse – det passer jo, hvad der står.

Jeg har fundet et lille digt – af fars mange – det siger lidt om den tids holdning og tanker om friskolen.

Venlig hilsen
Else Emborg Andersen

Friskolen

Kilden udsprang fra tusind hjem,
hvor der var liv hos de spæde.
Gudslivet bares af bølgen frem
der, hvor småbørnene græde.
Siden blev kilden stor og bred,
blev som en moders kærlighed,
risled om Himmerigs glæde.

Børnene lå ved bækkens rand,
leged med stenene våde.
Og over livsstrømmens blanke vand
bares historiens både.
Lytted de små til sus i siv,
blev det til sang om slægtens liv,
var dem end sangen en gåde.

Sank der et barn i strømmens favn,
droges det bort til Guds rige!
frelstes til liv i Jesu navn,
kunne til Himmelen stige.
Døbt i det kristne livshåbs strøm
bliver dets død dog kun en drøm,
der skal i evighed vige.

Her ved den strøm blev skolen lagt
under Guds solskin det milde.
Barnet fik livets guldperler bragt,
lysteligt dermed at trille.
Suset af sagn i luften sang,
heltenes ry i stormen klang,
nynnende vugged hver kilde.

Sådan vor skole i tiden lå,
gemt mellem haver og hække.
Glæden var gæst i de stuer små,
dagene risled som bække.
Endnu står vi om skolen vagt,
hvor vore fædres håb blev lagt,
fortid skal fremtiden række.

Dog står i kamp for bedre kår
kirke og skole i dale.
Når engang sejrens time slår,
høres det vel på vor tale.
Menneskehjertets håb og tro
vil under tvang forkrøblet gro,
blomstre i frihedens sale!

Rasmus Laursøn Emborg

Skrevet i Odense 1926.

Den pædagogiske arv efter Hansine og Laurs Rasmussen 1875-1915

Jubilæumshæftet i 1975 indledtes med en fin beskrivelse af *Hansine og Laurs Rasmussens* pædagogiske virke, mine bedsteforældre. Jeg var kun 3 år, da de i 1915 flyttede til Silkeborg efter bedstefars fald under udstigningen af toget på Ringe station efter en af hans mange rejser til hovedstaden, – og knap 6 år, da han døde og bedstemor drog til Sjælland, hvor hun boede sine sidste år hos den næstældste søn *Rasmus Emborg* i Gjørlev.

Selvom jeg nok i glimt kan huske dem begge fra Silkeborg-tiden, har jeg fået min viden om deres livssyn og deres betydning for både egne og andres børn gennem min far og hans brødre. Mit kendskab til andre efterskoler og højskoler siger mig dog, at forstanderparrets børneflokk altid vil være en del af helheden og selv påvirkes stærkt af at være en af »myrerne« i en sådan »myretue«, som Ringe frie skolesamfund omkring århundredskiftet er blevet kaldt.

10 børnefødsler, 5 drenge og 5 piger, klarede Hansine Rasmussen fra 1876–90, men det gjorde så mange andre mødre også dengang og passede alligevel deres store husholdninger foruden.

Det sværeste for bedstemor må have været at miste alle sine 5 piger som ganske små. Ingen blev mere end et par år.

Drengene blev derimod alle 5 »fuldvoksne«, dvs. alle rundede de 50 år og satte en ny generation i verden med medfødte pædagogiske anlæg, og flere giftede sig med lærere.

»Er det ikke lidt fantasiløst?« sukede en fætter engang. Han havde selv valgt at blive læge, men endte dog som skolelæge i Sønderjylland.

Det, jeg kan fortælle, bliver naturligtvis præget af min personlige opfattelse, både når det gælder den pædagogiske arv og min vurdering af fars og hans brødres udvikling. Men ligesom jeg forstår, at Birkelund blev stærkt påvirket af forstander Vinther på Silkeborg seminarium, nåede jeg heldigvis at blive uddannet samme sted tidsnok til at opleve Vinthers litteraturtimer. Det var ikke uden grund, at Silkeborg seminarium blev kaldt et Højskoleseminarium. Min opfattelse af friskoletanken er først og fremmest det levende ords betydning og frihed for barnet til at opleve livet og naturen omkring sig i skoletiden sammen med chancen for en individuel undervisning, hvor barnets

personlighed, evnen til at vurdere og vælge understøttes og udvikles tidligst mulig.

Frihed under ansvar, – ja, men når efterskolerne i dag har taget de afsluttende prøver inden for deres enemærker, mener jeg, der i dag må være forståelse for det, jeg og mange andre har forsøgt at liste og lirke os til for børnenes skyld ved gentagne forsøg gennem årene. Naturligvis ansvarlige over for det endelige mål, men tit på tværs af læseplanen, fordi vi først og fremmest følte os ansvarlige over for det enkelte barns muligheder.

Da jeg i 1946 fulgte med min mand til Fyn, hvor han afløste *Oluf Ring* på Skårup seminarium, var der lærermangel. Jeg lod mig derfor i en periode ansætte ved Ida Holst' realskole i Svendborg. Næppe havde min farbror, *Svend Emborg* i Ollerup, hørt, hvad jeg havde besluttet, før han kom og læste mig teksten:

»Her kommer du til Fyn, hvor din bedstefar startede sin friskole, og så vil du spille dine evner og kræfter på børn i en realskole? ... og så gik det ellers videre derudaf. Hans mening om min opførsel var ikke til at tage fejl af. Da han endelig tabte pusten, spurgte jeg ganske stille: »Har du

aldrig tænkt på, farbror Svend, at man kan kæmpe med inden for murene i stedet for at gå rundt udenom og blæse i basuner?»

Han stirrede på mig, snurrede så rundt og gik ud af stuen med sine karakteristiske lange skridt. – Nu er han for alvor vred, tænkte jeg. Et øjeblik efter kom han ind igen med hatten på hovedet og stillede sig foran mig. Tavs tog han hatten af og bukkede dybt. En større kompliment eller undskyldning, om man vil, kunne jeg ikke få, og han fik sit knus. Senere hørte han om mine forsøg. F.eks. problemerne med 3 drenge i 3. mellem, der kun fik negative karakterer og derfor holdt klassens gennemsnit nede på et helt urealistisk niveau. Intet under, at de 3 var nogle bøller i frikvartererne, især omkring terminen. Som klasselærer lykkedes det mig at få såvel kolleger som forældre med på ideen: Når de ligevel aldrig ville få en mellem-skoleeksamen, burde de være fri for at få karakterer og undervises individuelt. Hver for sig få lov at arbejde med et emne, der havde deres interesse, læse, skrive og regne omkring det emne. Som klasselærer var jeg ansvarlig. De fik alle 3 min timeplan, så de, når de skulle have råd eller nyt mate-

riale, kunne finde mig i frikvarteret. Der stod konstant en af dem uden for døren, når jeg kom ud fra en time, men resultatet var det værd. De lånte bøger på mit personlige bibliotekskort til voksenafd. og sled bravt. Den ene kæmpede sig igennem fotobøger såvel på dansk som på tysk, så tysklæreren blev interesseret. Drengen endte som operatør i byens ene biograf uden at have fået nogen eksamen.

Men forældrene til resten af klassen styrtede ved næste termin til telefonen. Hvorfor i alverden var deres barn nu dalet så meget i forhold til klassens gennemsnit? Jeg havde sikret mig at måtte fortælle sandheden og kunne derfor forklare, at først nu var det en reel vurdering af deres barns stilling. Så der var nogen, der fik travlt med at læse med deres børn.

Et par år efter var der indført en »fri-mellem« for de børn, der ikke kunne tage eksamen. Jeg oplevede, at vort hjemmelavede kulturhistoriske materiale til disse børn gav bonus. Da skole-scenen fra Odense teater var på visit i byen, lød det pludselig højlydt i salen: »De tror slet ikke, vi kan se, at de har sat en Holbergstol i en stue til Chr. d. IV«. Sku-

espillerne spurgte bagefter, hvilken klasse den dreng gik i. Da de hørte, det var »fri-mellem«, blev de let forvirrede.

Jeg har nævnt disse eksempler på, hvordan friskolens påvirkning i en generation kan sætte sine spor i den næste også uden for fri- og efterskolens rammer.

Af helbredsmæssige grunde er jeg nu igen havnet i Helsingør, hvor jeg kom fra, da jeg i 1946 flyttede til Fyn. Trods handicap og alder er jeg for at redde en situation igen en periode blevet aktiv og har de sidste par år haft et meget nært samarbejde med en efterskolelærer, der er et par år yngre end min yngste søn. Gennem ham oplever jeg efterskolen af i dag og glæder mig over at konstatere, at efterskolen, trods eksamenskrav, stadig kan give eleverne den nødvendige frihed, så den individuelle undervisning og udvikling, i de for de unge så afgørende år, stadig er mulig.

Kun en af *Hansine* og *Laur*s *Rasmussens* 5 drenge fulgte i forældrenes fodspor og blev friskolelærer. Derfor er han også som den eneste nævnt i artiklen i 1975, fordi han og hans hustru hjalp med undervisningen de sidste år inden 1915. Det, Laur's Rasmussen på grund af sin fars og lærer

*Brødrene underholder
ved en festlighed på skolen
omkring 1897*

Melgårds advarsler undlod at gøre, gjorde derimod sønnen. Han flyttede til Silkeborg og fulgte undervisningen på Vinthers seminarium, men trådte trods Vinthers og hans brøders advarsler fra før eksamen og blev lærer på Gymnastikhøjskolen i Ollerup, hvor han sammen med sin hustru begyndte en friskole, som man givet kender i friskolekredsen. Det er gætteeri, når jeg tror, at han måske for sig selv har indrømmet siden hen, at hans far nok gjorde klogt i at lade sig overtale, trods samme idealisme. Tidens udvikling skabte vanskeligheder, det måske havde været lettere at klare med en eksamen i ryggen. Jeg tænker her på den almindelige holdning over for idealisten uden »papirer«.

Som i så mange andre hjem før århundredskiftet, hvor det økonomisk kneb med udkommet, fik den ældste søn en uddannelse og hjalp så på bedste måde sine yngre søskende.

Den ældste *Jens Laursøn Emborg* (alle blev døbt Laursøn Emborg) blev uddannet på Jelling seminarium, hvor han desuden privat fik undervisning i violinspil hos *V. Tofte*. Senere lærte han komposition og tog organisteksamen hos *O. Malling* og studerede

i Berlin. Det blev også i Tyskland, han først fik sine kompositioner udgivet, men ikke sjældent hører man i dag et af hans værker i Danmarks Radio. Fornylig udtalte en sagkyndig, at Emborg var så langt forud for sin tid med sin musik, at

der burde laves en udsendelse udelukkende med hans værker.

Med »Emborgs musik« tænker man på *J. L. Emborg*, men såvel *Ejnar L. Emborg* som *Aage L. Emborg* har som seminarielærere og kordirigenter selv komponeret

de korværker og sange, de havde brug for. Værker der har været til stor glæde for mange, idet deres elever har lånt dem og opført dem rundt i landet.

3 af drengene videreførte altså »det levende ord«, blot talt på et internationalt sprog: musikken. De to af dem fik endda kun deres uddannelse på 2. hånd i starten, idet de blev uddannet hos deres bror. Han blev lærer som 19-årig og som 21-årig sang- og musiklærer på Vordingborg seminarium, hvor han også var organist ved kirken. Direkte fra seminariet blev Aage opfordret til at overtage sangen og musikken på Horsens kvindeseminarium, hvor han

i 1908 afløstes af sin lillebror, Ejnar, da Aage af forstander Vinther blev opfordret til at overtage musikundervisningen ved Silkeborg seminarium, hvor 3 af sønnerne senere samledes omkring forældrene, da Ejnar kom til Th. Langs seminarium og boede hos os, til han giftede sig. I 1920 flyttede han og hans hustru til Tønder seminarium, og samtidig drog *Svend og Astrid Emborg* til Olle-
rup, hvor også Svend underviste i sang og spillede en dejlig cello.

At være musikalsk er en Guds gave, og er man så som drengene her opvokset i et kristeligt friskolemiljø med en udadvendt holdning til at støtte dem, man har an-

svar for, ser jeg det som en naturlig følge heraf, at disse musikalske brødre gør, hvad de kan for selv styk og styk at samle den nødvendige viden og kunnen, så de hver på sit felt kan videreføre den påvirkning og oplevelse, de fik som børn. Hansine Rasmussens styrke var tydeligt nok livet med de yngste elever, og vi ved, at mennesket formes inden det 10. år.

Derfor er det ikke underligt, at alle drengene talte om, hvor uendelig taknemmelige de var for, hvad deres mor havde lært dem. At den yngste med sit meget følsomme sind, men også en »meget følsom mave«, måske blev lidt

Kvintet
ved et
»Brødrestævne«

overbeskyttet, undrer vel ingen, når man får at vide, at 5 små piger var døde, og at der var en stærk, robust bror, Svend, femfjerdingår ældre, der altid var parat til at passe og forsvare den spinkle lillebror.

Med sit følsomme sind blev Ejnar kunstner både med malerpensel og på violinen. Personlig undrede jeg mig som barn over, at det ikke var ham, der spillede 1. violin, når de ved »brødre-stævnerne« spillede strygekviintet, så dejligt som det lød når 2. violinen af og til havde solo. Men far, Aage, lukkede munden på mig: »Husk på, farbror Jens er den ældste og dygtigste.«

Den »lille« Ejnar fik flere malerier antaget på Charlottenborg og blev en meget afholdt lærer både i musik og tegning på de 3-4 seminarier, hvor han fik sit virke. Til slut afløste han nemlig sin storebror i Vordingborg, da han blev sanginspektør efter *Mogens Wøldike*. Tit har jeg tænkt, når jeg de sidste år, før han døde, på døtrene vegne »tog mig af« min farbror Ejnar, der havde været igennem 3 ægteskaber: »Hvordan ville hans liv mon have formet sig, hvis han med sine rige evner havde været den ældste og ikke den yngste i rækken?«

Min kusine Else har fortalt om, hvordan hendes far, farbror Rasmus, som jeg også holdt meget af, fik luft for sine tanker og ideer gennem sin evne til at udtrykke sine tanker på vers, igen det levende ord. Også han spillede og var organist ved valgmenighedskirken i Gjørlev. Et er at have evner, noget andet at finde ud af at udnytte dem til gavn for sine medmennesker. Det mener jeg, alle 5 brødre lærte i hjemmet i Ringe, så de alle 5 hver på sit sted og hver på sin måde fik det, de fik i arv og gennem opvæksten til at gro videre. Det var dejligt for mig, da jeg efter 35 år vendte tilbage til Silkeborg, hvor min mand kun nåede at virke ved Silkeborg seminarium i 3 år, at konstatere, hvordan min far stod i folks erindring. Trods hans beskedne væsen stod han for silkeborgenserne som sjælen i Silkeborgs musikliv gennem en menneskealder. Mange gange kom udenlandske kunstnere ud over København, Odense og Århus kun i Silkeborg Musikforening, som far startede og var formand for. Impulsivt skrev jeg engang til prof. *Lindhardt*: »Jeg har været så heldig at have haft medmenneskeligheden til far og være gift med en tilsvarende i 30 år, indtil han døde i

1964. Det forpligter.« Uventet fik jeg et postkort, hvorpå der stod et stort »TIL LYKKE«.

Jeg må give Lindhardt ret. Det HAR VÆRET ET PRIVILEGIUM, men også et ansvar, det er svært at leve op til. Derfor gør det godt at læse, at bedstefar i et brev til sine unge lærere skrev: »I fortæller så levende, I magter, og synger så frisk, som I kan.«

Min gamle ven på 90 sagde, da jeg havde læst udkastet til denne artikel for ham: Den pædagogiske arv fra Ringe var ikke så ringe.

Grethe Ebbesen
f. Emborg.

Skolen før 1915

*Der var ikke
mange børn i skolen
på den tid*

Dorothea og Peter Birkelund 1915-1937 (40)

I 1915 kom *Dorothea* og *Peter Birkelund* til Ringe Fri- og Efterskole. De var begge uddannede på Silkeborg Seminarium.

I nogle år virkede Birkelund som lærer ved Friskolen i Herning. Her blev han gift med Dorothea Schou.

Om Peter Birkelund hed det sig, at han var den mest berejste friskolelærer i Danmark – næst efter Kristen Kold.

Efter sin konfirmation kom han i skomagerlære, og senere rejste han som håndværkssvend rundt i Europa, altid med sit uundværlige fotografiapparat ved hånden. Han søgte altid at finde de menneskelige værdier hos dem, han var iblandt – et godt fundament at bygge en lærergerning op på.

Da parret kom til Ringe, var det for Peter Birkelund efterskolen, der trak. Han sagde selv, at han ikke så godt kunne med de helt små, derfor blev hans skolegerning sikkert af størst betydning for de større børn og eleverne i efterskolen. Til de små havde han gode hjælpere, f.eks. lærerinde *Johanne Jensen*, der virkede på skolen gennem 16 år.

Birkelunds ene hovedfag var geografi, thi her kunne han supplere de tørre fakta om byer, flo-

der, indbyggerantal osv. ved at øse af sine erfaringer og oplevelser, både ved fortælling og ved at fremvise et væld af lysbilleder, der skyldtes optagelser fra rejserne i de mange lande.

Birkelunds store interesse og andet hovedfag var regning – her ydede han en fremragende indsats. En levende talbehandling, der ofte gav eleverne en forbausende sikkerhed. Fandt han blandt eleverne nogle, der havde lyst og evner i den retning, kunne de nå vidt. Men han var også nænsom og omhyggelig med de elever, der ikke havde tro på egne evner og var forsagte. Gang på gang indgød han dem mod ved at stille dem opgaver, der stod i forhold til deres evner, så de efterhånden fik selvtillid og opdagede, at også de kunne være med i arbejdet og ikke behøvede at føle sig som undermålere.

Birkelunds barndom som husmandssøn på den jyske hede prægede ham gennem hele livet. Han var nøjsom og glad for det, som skæbnen havde tildelt ham.

Hans motto »Tal sandt – vær god!« søgte han selv at efterleve hver eneste dag, og han indprentede sine elever at gøre sig umage for at leve op hertil.

Dorothea Birkelund var ham en uvurderlig støtte og var elsket af eleverne. Hendes litteraturlitter var især for efterskoleeleverne ikke mindre end en oplevelse for livet, der satte meget i gang hos dem.

Da Dorothea og Peter Birkelund overtog ledelsen af Ringe Fri- og Efterskole fik de oplevet, at arbejdet foregik i en »myretue«. Forholdene ændredes ikke før i 1920. Da var gymnastiksalen i en så dårlig forfatning, at eleverne jævnligt stak benene gennem gulvet. Tilmed var skolens ydre så elendigt, at det kunne afskrække fremmede.

En ombygning var nødvendig, men det var en vanskelig opgave, fordi skolekredsen var blevet mindre, idet en del forældre på grund af kirkestriden i Ryslinge havde forladt skolen med deres børn.

Men der blev bygget! En gymnastiksal, 2 klasseværelser samt værelser til lærere og elever rummede den nye bygning. Det hele kostede 30.000 kr. Det var 10. gang, skolen blev udvidet. Denne gang mente man, det ville vare længe, før en udvidelse ville blive nødvendig.

Vandrelysten fra de unge år sad stadig Birkelund i blodet. I

Skolen efter 1923

*Børneskolens elever
foran den nye skolebygning*

*Cykelturene
fik meget tidligt
elevernes interesse*

*På det nederste billede
ses Birkelund
i selskab med
sønderjyske piger*

skolearbejdet virkede det bl.a. ved, at Birkelund hvert år tog på en flere-dages cykeltur med det sidste vinterhold af elever, mest rundt i Danmark, men en enkelt gang også ud over landets grænser. Fra elevernes skildringer i elevskriftet ses det tydeligt, at det var ture, som de stadig med glæde så tilbage på som en uforglemmelig oplevelse.

Den sidste cykeltur med elever var for Birkelunds vedkommende i 1937, hvor turen gik til Bornholm. Mange frarådede Birkelund, da hans helbred var noget tilbage at ønske. Birkelunds svar var: Eleverne må ikke skuffes!

Og Turen blev foretaget. Ingen ved, hvilket opbud af vilje og energi, det kostede ham. Men alle var klar over, at Birkelund var syg.

Efter hjemkomsten måtte han indlægges på Ringe sygehus til undersøgelse. Det viste sig at

være stærke blødninger i maven, som nødvendiggjorde en operation. Dog fik Birkelund lov til at tage hjem for at fejre sit og sin hustrus sølvbryllup den 5. august.

Det blev en festdag. Strålende sol og varme. Så rigtig en smuk høstdag, hvor man glædede sig over frugten af årets slid, når man så kornnegene på markerne, en festdag, hvor Birkelund samledes med familie og nære venner og så tilbage over 25 års slid og trofast samliv. Birkelunds midt i deres børneflokk, i den til en »birkelund« omdannet gymnastiksal, fik her så ret et indtryk af, hvor meget de var kommet til at betyde for mange mennesker.

Så fulgte operationen. Den var alvorligere end ventet. Derpå de svære dage i venten og spænding, hvor Birkelunds sunde fysik prøvede at holde den høje feber stand; men hjertet kunne ikke holde.

Lørdag eftermiddag var Birkelund klar over, at døden ville komme. Da augustsolen søndag morgen den 22. august oprandt, var Birkelund død.

Torsdag den 26. august fandt begravelsen sted, nøjagtig 3 uger efter sølvbrylluppet. Alle vidnesbyrd fra mindehøjtideligheden talte samme sprog: Et stort menneske har vi mistet.

Fru Birkelund blev bedt om at fortsætte alene som leder af skolen, og hun tog imod opfordringen i håb om skolekredsens og medarbejdernes hjælp, hvad hun også fik. Men hun opdagede, at et så mangesidigt og omfattende arbejde som ledelsen af en fri- og efterskole i det lange løb kræver en indsats, som kun mand og hustru kan yde tilfredsstillende gennem samarbejde. Set ude fra gik skolen fortsat godt med fuldt elevtal, men fru Birkelunds kræfter slog ikke til, og hun bad sig fritaget for lederposten fra 1. april 1940.

Hun blev dog derfor ikke uden arbejde. I 12 år fortsatte hun som bibliotekar ved Ringe og omegns bibliotek. Samtidig havde hun timer på Ringe kommuneskole og – efter nogle år – også på efterskolen. »Nu er livet værd at leve igen,« sagde hun.

Fra dengang alle var samlede: fra venstre ses bagest Dorothea Birkelund, Thora, gift Meyer (død i Sønderjylland 1979), Kristian, urmager i Randers, og Peter Birkelund.

Næste række: Frede (dræbt ved flyulykke 1962), Lisa, gift i England, Bitten, sundhedsplejerske i Sønderjylland, Lis, gift Lindegaard i Ringe, og Hakon, pensioneret oberst i København.

Hun var bedst tilpas med at kunne gå op i et arbejde, og begge skoler var udmærket hjulpet med den erfarne og samvittighedsfulde lærerinde, som fru Birkelund var.

Men de sidste år var hun ikke rask. Hun var klar over, at kræfterne var opbrugt. Sidst i novem-

ber 1953 døde fru Birkelund i sit hjem. Den 1. december blev hun stedet til hvile.

Både Birkelund og hans hustru følte sig som tjenere for en stor sag.

Deres trofaste arbejde bærer nok rigere frugter, end de selv fik lov at se.

P.F.

Den 89-årige
Else Bek

For at høre lidt om forholdene i og omkring skolen helt tilbage i tiden, har vi aflagt et besøg hos fru *Else Bek*, der har fulgt skolen lige siden 1918, da hun blev ansat som kokkepige hos *Dorothea* og *Peter Birkelund*.

Else Bek kom i forbindelse med *Birkelunds*, medens hun tjente hos skrædder *Rasmussen* i *Bolteskov*, hun deltog da i den frivillige lørdagsaftenskole, som var meget søgt af egnens unge, der her fik undervisning i dansk, regning, bogføring, litteratur og folkedans.

Else Bek fortæller, at der i skolen og hjemmet med de ialt 17 kakkellovne levedes et rigt familieliv, som også eleverne nød godt af, idet *Birkelunds* var meget stærkt engagerede i disses ve og vel.

Travlhed i køkkenet,
Else Bek er ved
at ælte dej

Lokaleforholdene var trange og økonomien meget stram, idet den mangeårige formand for skolekredsen, *Poul Rasmussen*, *Lombjerger*, var yderst påpasselig med skolens midler.

Kirkestriden i *Ryslinge* omkring pastor *Thomas Skat Rørdam* havde en meget stor indflydelse på skolens økonomi, idet mange forældre var utilfredse med, at *Birkelund* holdt fast ved pastor *Rørdam*, hvorfor de tog deres børn ud af skolen og oprettede en ny friskole i *Lørup*.

Men respekten for *Birkelunds* evner som lærer var alligevel så

Fra de trange tider

stor, at da den tid kom, da de utilfredses børn var færdige med børneskolen, så blev de sendt på efterskole hos *Birkelund*!

Langsomt steg elevtallene, og forholdene bedredes, så vilkårene for familien blev noget lysere.

Else Bek fortæller, at *Birkelunds* børn levede med i skolelivet længe før de nåede den skolepligtige alder.

Således kom *Birkelunds* ældste søn, *Kristian*, der dengang var bare 6 år, en dag ud i køkkenet og sagde: »*Else*, jeg ved da godt, hvorfor du har så mange kræfter –

det er fordi du bestiller så meget!«
– Dette var jo et tydeligt ekko fra de tanker og meninger, der af Birkelunds blev givet til kende i skolestuerne, hvor man påvirkede eleverne til at erkende, hvad flid og arbejdsomhed betød for et ungt menneskes fremtid.

Else Bek blev senere gift med deкупør *Uffe Bek*, der i mange år var formand for skolekredsen. Ægteparret Bek blev meget nære venner af familien Birkelund, et venskab, der varede livet ud – således kan man på Ringe kirkegård se de 2 familiers store familiegravsteder ligge ved siden af hinanden. Da *Uffe Bek* i 1922 blev formand for skolekredsen, gik man i gang med at planlægge en forbedring af lokaleforholdene, og i 1923 blev den nye fløj med skolestuer og gymnastiksal ud mod Rolighedsvej opført.

I de følgende år gik det støt fremad for efterskolen, der også blandt unge lærere var et eftertragtet uddannelsessted.

P. F.

*Som vi husker ham:
Birkelund udskænker
kærnemælk under
et hvil på en
cykeltur*

*Lidden Højlund,
elevforeningens
første formand
– nu hedder hun
Brønholt*

Der er i de senere år gået en bølge af nostalgi over landet. Snart har hvert et sogn fået et lokalhistorisk arkiv, hvor gamle billeder og papirer omhyggeligt bliver arkiveret, og sognets beboere har lejlighed til at gense og diskutere gamle gymnastikbilleder og mejeriprotokoller.

Slægtsforskning er blevet såre almindeligt – og det er, som mange mennesker i vore dage vil finde rødderne til deres tilværelse. Det giver en form for tryghed at vide, hvorfra man kom og føle sig som et led i slægten og dermed være med i historiens gang.

Det slog mig stærkt, da jeg blev mindet om Ringe Efterskoles 100 års jubilæum, og jeg søgte tilbage til de første årsskrifter, hvor man får besked om elevforeningens tilblivelse og den første beskedne epoke. Også beretningen om skolens 50 års jubilæum kaldte mange minder frem. 50 år var for os den gang et ufatteligt spand af

tid – og nu er der gået lige så mange år til.

Det var ved elevmødet i 1929, vi oprettede elevforeningen. Indtil da havde elevmøderne udelukkende været en følge af Birkelunds store gæstfrihed. Den første søndag efter grundlovsdagen var samlingsdagen, og Birkelund bød på en kop kaffe og et stykke kringle til de halvhundrede tidligere elever, fortrinsvis fra de to seneste hold, der mødtes og genopfriskede minder fra skoletiden. Men hin elevmødedag i 1929 var vi nogle gamle elever, der blev enige om at få en fastere forbindelse til hinanden og til skolen. Det blev til 52 medlemmer og et årsskrift på 35 sider i oktavformat, medlemskontingent 1,50 kr. årligt. Elevmøderne udvidedes med foredrag og amatørkomedie af gamle elever, og med dans til Knud Spillemands violin (musik-honorar 22 kr. for en aften).

Ja, det var beskedent, men vi morede os, og såvel tilslutningen som årsskriftet voksede. Efterhånden arrangeredes også julefest, der år efter år fyldte salen med gamle elever.

Den tredje aktivitet blev den årlige cykeltur, der blev tilrettelagt og ledet af Birkelund. 8 dage rundt i Danmark: Sønderjylland,

Et tilbageblik

Bornholm eller Nordsjælland og en tur til Holsten og Kullen. Vi overnattede ofte på hølofter, tiere på vandrehjem, der netop dengang i 30'erne var på frem-march. Vi sørgede selv for en del af forplejningen, dog fik vi et måltid varm mad hver dag. Med entreer, overnatning og færger kunne turen gøres for ca. 30 kr. pr. deltager, det indbetalte vi i hvert fald til Bornholmerturen, men da fik vi også udbetalt hver 4 kr. ved turens slutning, den havde givet overskud!

Birkelund var en eminent rejseleder: Historie, geografi og geologi, kulturmindesmærker, arkitektur i slotte og kirker og meget mere blev vi gjort opmærksom på. Et fortrinligt kammeratskab og strålende humør trods strabadser (modvind og regnvej) var kendetegnet på hver eneste tur. Den rejselyst, som vakttes under Birkelunds førerskab, har fulgt mange af os hele livet.

Efterskolens 50 års jubilæum i 1936 var efter bestyrelsens evner og mangelfulde erfaring en meget stor opgave. Men det var selvfølgelig Birkelund, der var den drivende kraft.

Lauris Rasmussen, der var skolens stifter, havde efterladt sig flere sønner, der havde taget nav-

»Hvorfor blev du elev på Ringe Efterskole, og hvilken betydning har det haft for dig?«

net Emborg. Flere var lærere, og de var alle kommet til stede.

Lørdag den 6. juni afholdtes en fest på skolen, hvor gamle elever fra Laurs Rasmussens tid samledes. Dagen efter fejredes jubilæet på Ringe hotel for alle tidligere elever og lærere, og det blev også en strålende fest med taler og sange. Der sluttedes med dans.

– Og nu er der så gået yderligere 50 år, og livsforholdene har ændret sig, såvel i skolen som i hjem og ungdomskredse. Det er ikke alt det nye, der er en forbedring. Arbejdsomt set er livet blevet lettere, men er mennesket blevet klogere, mere tolerant og mere medmenneskeligt?

Et er i hvert fald sikkert, at skoler som Ringe Efterskole nu igenem 100 år har ydet deres bidrag til at bevare og styrke det bedste i vor danske og folkelige tradition, og derfor vil vi gamle elever også sige til lykke med megen taknemmelighed.

Lidden Brønholt.

Min skolegang havde jeg i Refsvindinge Friskole, og på grund af nogle brydninger i skolekredsen og lærerskift var elevtallet blevet meget lille, hvorfor jeg begyndte i skolen endnu før jeg var blevet 6 år.

Derfor var mine 7 år i denne 2-klasse skole jo forholdsvis hurtigt afsluttet, og mine forældre lod mig komme på Ringe Efterskole i 1925–27 og igen i 1926–27.

Jeg var glad for at gå der. Vi lærte godt, og jeg mener, at de kundskaber, jeg der fik føjet til barneskolens, har haft betydning for mig livet igennem.

Men større betydning har den pædagogiske, retlinede ånd, der prægede Ringe Efterskole, måske haft.

Forstander Birkelund gav os i regning et grundlag, som har været mig til stor gavn i mit erhvervsliv. Fru Birkelund underviste i dansk og historie – også lærerigt og interessant.

Fra skolen kom jeg i lære i købmandsforretning og efter endt læretid til sæbefabrikken Blumen-saadt/Blumøller, hvor jeg var i 50 år indtil min pensionisttid. Igenem lagerekspektion blev jeg repræsentant nogle år, men kom i 1951 tilbage til fabrikken som forvalter og blev i ca. 1960 driftsleder

med ansvar for daglig ledelse af ca. 100 medarbejdere.

I dette forløb mener jeg, at det, som jeg i de 2 vintre på Ringe Efterskole fik ind af almen viden, har haft stor betydning.

Men størst betydning mener jeg, at det har haft med skolens indpodning af betydningen af flid, pligt og ansvar. Det er begreber, som giver et ståsted i det daglige. Fejl begår vi alle, men vedstår man åbent sit ansvar, er det tilgiveligt og i mange tilfælde muligt at rette.

Ser jeg nu tilbage efter ca. 60 år, mener jeg, at det, jeg fik på Ringe Efterskole af livsholdning og viden, har haft stor betydning livet igennem.

Helge Olsen.

Et sælsomt skoleforløb, der gav et rigt og spændende liv

Det hele begyndte, da jeg som splejset og sygeligt barn blev indmeldt i Jernbanegades Skole i Odense.

Jeg var så frygtsom, at jeg end ikke vovede at bede om lov til at »gå i gården«, hvilket en enkelt gang afstedkom en for mig meget ubehagelig situation.

Som gymnastiklærer havde vi en pensioneret stabssergent, der stadig bar sin smukke uniform: Mørkeblå jakke med blanke knapper og høj krave med røde kantbånd, dertil lyseblå benklæder med sølvfarvede galloner.

Han havde et pragtfuldt stort, hvidt fuldskæg, så der var ikke noget at sige til, at han i folkemunde blev kaldt for »Landsoldaten«.

Han lærte mig forskellen på venstre og højre på en sådan måde, at jeg endnu i dag har trækninger i venstre øre, blot jeg hører ordene.

At han så bagefter kunne finde på at kommandere os på een række og venstre om, for derefter mellem sine store hænder at holde en stor pose dejlige, røde hindbærbølcher, som han med det sødeste smil bød os af – hele rækken – ja, det illustrerer jo lidt om livets pludselige omskiftelser!

Senere kom jeg på Vestre Skole. Her syntes min klasselærer, at jeg burde søge om optagelse på Mulernes Legatskole, hvor kommunen betalte skolepengene for de mere kvikke drenge.

Optagelsesprøven blev ikke nogen succes, idet jeg var af den opfattelse, at foråret havde noget at gøre med får.

Men min klasselærer gav ikke op. Snart var der optagelsesprøve til Giersings Realskole, og her lykkedes indsatsen.

Jeg havde nu nogle dejlige år med en rektor, der i historietimerne med sit hvide hår og store skæg placerede sig nede iblandt os, medens han fortalte os om de gamle grækere og andre spændende ting – samt en tysklærer, der fik mig sådan op på mærkerne, at det blev faget tysk, der gav mig de højeste karakterer.

Også her havde vi en pensioneret militærperson til gymnastiklærer. Han gjorde meget ud af at lære os en korrekt optræden og at holde orden i vor påklædning, skønt det må indrømmes, at hans egen fremtræden ikke var egnet til efterligning!

Men så indtraf katastrofen!

Mine forældre købte forretning i Ringe, og min broder og jeg

måtte skifte skole. Vi kom på den stedlige realskole på halve fripladser. Jeg fik til sidemand *Thomas Rørdam*, præstens søn fra Ryslinge, og uvist af hvilken grund, så kunne skolebestyrerens frue, der underviste i tysk, altså ikke lide os. Det blev næsten en fast regel, at de dage, hvor vi havde haft tysk, da skulle Thomas og jeg sidde efter.

Engang, en rigtig varm sommerdag, havde hun helt glemt, at vi havde »svedetime«. Det var blevet hen på eftermiddagen, og vi lukkede vinduet op og satte os i vindueskarmen med benene hængende ned ad muren – på første sal. Skolebestyrerparret sad i lindelysthuset med eftermiddagsskaffen og de store cigarer. Pludselig fik fru en øje på os og udbrød: »Gu-j, sidder I der endnu? Vil I se at skrubbe hjem med jer!« – Og det gjorde vi så.

Men situationen blev mere og mere uholdbar for mig, og til sidst bad jeg min far om at måtte skifte skole – ligemeget til hvad – bare væk!

Min far slog i bordet. Nu havde han med megen møje skaffet os halve fripladser på Realskolen, og så havde jeg bare at hænge på – basta!

Jeg hang så på, ærligt og redeligt, i nogle måneder, men det var ikke godt.

Så en efterårmorgen, mens den lille kirkeklokke i Ringe kirke ringede solen op, kom jeg kørende ned ad Jernbanegade. Ved bager Mathiesens hjørne drejede jeg ikke til venstre ad Algade mod Realskolen, men til højre, forbi Mejeriet og videre ad Odensevej.

Jeg havde en plan!

Jeg ville køre til Odense havn, smide cyklen i vandet og snige mig ombord i et skib og gemme mig, til det var i rum sø. Så ville jeg anmode om at blive optaget i besætningen som skibsdreng og på den måde blive den forhadte skole kvit. Jeg kørte rundt på havnen og så på mulighederne, men efterhånden som tiden gik, begyndte samvittigheden at røre på sig. Dette her var egentlig en svinstreg imod mine forældre og søskende. Det var jo heller ikke sikkert, at min aktion formede sig som i drengébøgerne. Jeg kunne jo godt komme i vanskeligheder sidenhen.

Jeg gav op, kørte op til mine bedsteforældre og bad dem hjælpe mig ud af klemmen. Hjemme i Ringe var der stor opstandelse, politiet var blevet alar-

meret, men ved middagstid blev eftersøgningen afblæst. Min bedstefar havde ringet, at han efter fyraften ville komme med flygtningen.

Sikke en hjemkomst – det var ikke rart! – Men den åbnede dog muligheder! Min far kunne selvfølgelig ikke holde tæt med skandalen. Enhver kunde på barberstuen skulle naturligvis delagtiggøres i problemet: »Hvem ville dog have en sådan knægt i sin skole?«

Så sagde en sindig bondemand: »Du skulle sende knægten ned til *Peter Skomager* i Friskolen på Søvej – så går det hele i orden!«

I stolen ved siden af sad *Uffe Bek*, han sagde: »Hvis du vil have det, så skal jeg allerede i dag tale med Birkelund, om han vil tage drengen i sin skole.« Det ville Birkelund da godt, men først om nogle dage, og min broder Erik kunne komme med.

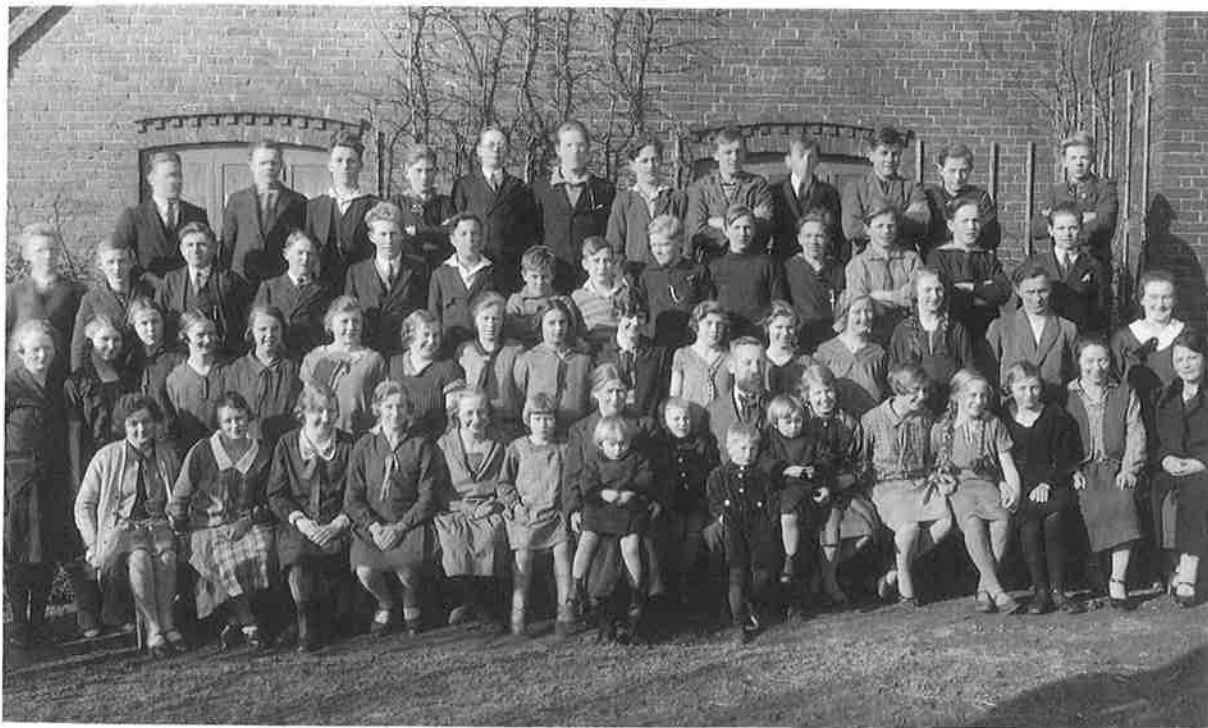
Og sådan gik det til, at jeg en dag forsigtigt åbnede døren til den store gang med alle træskoenene på rad og række og med en duft af tørv, risbrænde og vådt overtøj, blev modtaget af Birkelund med et jævnt og ligefremt Velkommen og derefter anbragt i et lunt, lille klasseværelse – ud mod Søvej.

Kammeraterne smilte alle venligt til mig og gjorde plads til mig – det var en rar følelse.

(Kristian Birkelund har mange år senere drillende fortalt mig, at hans far dagen før havde fortalt børnene, at der ville komme en dreng, der havde været ude i nogle vanskeligheder, og derfor var man nødt til at behandle ham hensynsfuldt og venligt – og der ved hjælpe ham til at falde til på skolen!)

Der var meget, der var anderledes på min ny skole, for det første at lærerne og børnene alle gik med sutsko inden døre, dernæst at man gik sammen med piger på en fuldstændig afslappet og naturlig måde. Selv i frikvartererne kom Birkelund ud til os i gymnastiksalen og førte an i sanglegene »Gutten går i skoven« og alle de andre variationer. Det der med pigerne undrede mig meget, for nogle havde een fletning, andre havde to, mens lærerinden, frk. *Johanne Jensen*, havde »Frikadel-ler« ved ørerne.

Nogle af pigerne havde kolde, svedige hænder, medens andre havde varme, tørre hænder, som det var rart at gribe under kædedansene, men efterhånden var man kommet over forundringsstadiet og deltog med en egen tryk-

Efterskoleholdet 1927/28.

*Poul Fischer står på 3. række i midten i lys skjorte og pull-over.
Til venstre for ham står Kristian Birkelund og til højre Olav Bek.*

glæde i det glade kammeratskab mellem begge køn.

Sammen med mine forældre deltog jeg i et forældremøde, hvor man drak kaffe, og Birkelund og fru lyste op. Her så jeg med undren de mange damer med sort fløjsbånd om håret og om halsen samt sølvkors på brystet, mændene havde i nogle tilfælde sorte, bredskyggede hatte. Jeg funderede dog ikke ret meget over dette problem og anede intet om kirkestrid og grundtviganere – jeg var bare glad for min nye skole.

Det blev nogle lykkelige år, hvor man fik lært de helt elementære færdigheder helt til bunds.

Jeg husker spændingen, når Birkelund skrev sine lange brøkstreger op på tavlen. Det var hans specialitet, og de indeholdt altid alle fire regningsarter samtidig. Når der blev sagt »Værsgo«, kastede vi os alle over papir og blyant i en vældig kappestrid om at blive først færdig. Det var nu ikke altid, at den, der blev først færdig, havde det rigtige resultat, med den rette tværsomme, men så måtte vedkommende op til tavlen og re-

degøre for proceduren – det lærte vi meget af.

Men børneskolen sluttede jo en skønne dag, og hvad var da mere naturligt end at komme på efterskolen?

Man havde jo skottet til de næsten voksne elever i frikvartererne, havde indlevet sig sådan i forholdene, at man næsten følte sig som medlem af familien Birkelund.

Også i Efterskolen herskede der en dejlig varm og hyggelig omgangsform, og vi fik lært mange praktiske ting, som vi

kunne få brug for senere hen i livet: Bogføring for en landhusholdning, udfylde postpapirer, formulere ansøgninger, tilrettelægge rejser efter køreplaner – og avislæsning.

Jeg husker tydeligt, at når der ude i verden skete store begivenheder, så satte Birkelund sig op på katederet med fødderne med de uundgåelige sutsko dinglende ned foran, medens han læste højt af »Politiken« for os og kommenterede forskellige artikler og telegrammer.

Vi fik lært at udvide vor horisont ved at følge med i pressen – men også at vurdere og sortere det væsentlige fra det mindre væsentlige.

Fru Birkelunds litteraturtimer var højdepunkter, som vi glædede os meget til. Her fik vi lejlighed til at lære menneskesindet og dets kinkelkroge nærmere at kende. Hun lærte os at læse det, der ikke stod på linjerne, men det der mere var forfatterens tanker.

Når Birkelund ved timens begyndelse kom slæbende med sin store kanon af et lysbilledapparat og skuffen med plader, så vidste vi, at det var om at få trukket de sorte rullegardiner for. Så skulle vi »ud at rejse« til et spændende land, hvor vi sammen med Birke-

lund genoplevede mange af hans spændende rejser som naver på de støvede landeveje.

Om aftenen var det et stort privilegium at få lov til at besøge Johanne Jensen i hendes smukke værelse på 1. sal ud mod haven eller den unge lærer *Isen* (senere forstander i Nr. Broby) på hans lille kakkelovnsopvarmede hybel ud mod gården. Her blev vi behandlet som voksne mennesker, og det var mange spændende emner, også af personlig art, der blev drøftet her og blev endevendt.

Vor kære, gamle historielærer *Mouritz Madsen* husker jeg bedst for hans yndlingssang »Kung Karl hin unge Hjelta«, som han sang for af fuld hals, skønt hans sanglige kunnen ikke var imponerende – og så den episode, hvor han intetanende spadserede lige ind i en spand vand, der blev hældt ned fra et vindue i gavlen over gymnastiksalen, og som var tiltænkt nogle drilagtige kammerater nede på vejen! Vi havde ventet den helt store ballade, men nej – vi var jo så unge og sprælske, som han sagde, da han afførte sig sin pjaskvåde hat og overfrakke – alt forladt!

Ringe Efterskole kom på sælsom vis til at præge min videre skæbne.

Jeg kom i Elevforeningens bestyrelse, og da jeg også var kommet i typograflære, blev jeg som »fagmand« udnævnt til redaktør af årsskriftet, senere blev jeg elevforeningens formand gennem mange år – hvad der yderligere cementerede mit tilhørsforhold til skolen.

Da jeg senere blev udlært, gik jeg meget arbejdsløs, men kom dog ud omkring at se andre forhold som svend.

En skønne dag blev jeg tilbudt at kunne købe mit gamle lærested i Odense – nu kunne jeg blive min egen herre som selvstændig bogtrykker, men der var svære økonomiske overvejelser, der skulle tilendebringes, inden jeg turde vove det store spring, så det var ganske naturligt for mig at opsøge min gamle lærer og ven, Peter Birkelund, for at han kunne råde mig.

Desværre var Birkelund indlagt på Ringe Sygehus. Jeg forelagde mit ærinde for fru Birkelund, som straks tog mig med op på sygehuset, for, som hun sagde, det ville glæde ham at føle den tilid, som jeg nærrede til ham.

Da jeg så ham ligge der, bleg og afkræftet, fortrød jeg næsten, at jeg var kommet, men han bad mig gøre rede for mine problemer

og udspurgte mig nøje om udbetalingens størrelse, afdragstid og renter, min egenkapital, lånemulighed og forventet indtjening.

Så lukkede Birkelund sine øjne, og jeg tænkte: Så, nu skriver han en ordentlig brøkstreg op for sit indre blik. – Og ganske rigtigt – efter en liden stund åbnede han igen øjnene, smilede glad til mig og sagde: »Ja, min dreng, det tror jeg roligt, du kan give dig i kast med – det bliver hårdt, men du kan klare det.« Og med en sådan opbakning gik jeg ind i min manddoms gerning – en beslutning, jeg aldrig har haft grund til at fortryde!

Ved Birkelunds begravelse indprentede pastor Rørdam os, at i Vorherres husholdning går intet til spilde! – De ord har mit senere liv tilfulde bekræftet.

Jeg blev gift og fik 3 sønner. Da de havde begyndt deres skolegang, opførte Odense kommune sin hidtil største skole, Risingskolen. Jeg blev valgt til formand for skolenævnet og skulle være med til at ansætte den nye skoleinspektør. Blandt de mange ansøgere, der besøgte mig, fik jeg megen sympati for *Marius Jacobsen*, der i samtalen løb spurgte mig om, hvilke ideer jeg havde om, hvorledes sådan en ny skole i et

nyt kvarter burde drives. Jeg svarede ham uden tøven, at det var mit højeste ønske, at det kunne lykkes i en kommuneskole at kunne indpode noget af den ånd og tone og det fællesskab med forældrene, som jeg kendte fra Ringe Fri- og Efterskole.

Det viste sig, at vi hurtigt kom på bølgelængde, og heldigvis lykkedes det at få ansat Marius Jacobsen i embedet.

Dette blev indledningen til den hidtil skønneste periode i min tilværelse! Vi havde 1200 børn og 40 lærere at arbejde med.

I skolenævnet, der var valgt efter politiske retningslinier, blev vi meget hurtigt enige om at se bort fra vore politiske skolesynspunkter og i stedet lægge vore kræfter i at arbejde for det, som det i virkeligheden drejede sig om: VORE BØRNS SKOLE.

Vi fik etableret et dejligt samarbejde med forældrene. Lærerne holdt klasseforældremøder, og vi arrangerede store, festlige møder med både forældre og børn. »Risingskolens Pigeor« og »Risingskolens Orkester« opstod og blev kendt overalt. Vi blev af skolemyndighederne forkælede i en sådan grad, at man begyndte at knurre rundt om på byens andre skoler, for man følte sig tilsidesatte.

Men Skolekommissionen svarede blot. »Gør som Risingskolen, så får også I øgede bevillinger.«

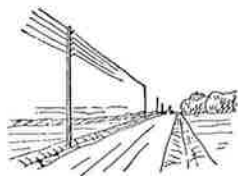
Da Marius Jacobsen mange år senere gik på pension, skrev han en bog »Min tid på Risingskolen«, fuld af positive oplevelser på en skole, der blev drevet efter en skole, der blev drevet efter principper.

Efter Peter Birkelunds død i 1937 og årene frem til 1940, hvor Dorothea Birkelund ikke længere havde kræfter til at drive skolen, kom Dagmar og Karl Hedemann til.

Som formand for elevforeningen fik jeg nu lejlighed til at lære samarbejde på en helt anden led. Karl Hedemann var et menneske, der kæmpede for sine ideer på en måde, der næsten tog pusten fra os, han var stædig, utrættelig og tabte aldrig sine endelige mål af syne.

Karl Hedemann havde visioner – det kunne ikke gå fortsat at blive hængende i de gamle bygninger – der skulle lys og luft til – og plads!

Der blev lagt planer, store planer – men der skulle først og fremmest skaffes penge.

Skolekredsen, Elevforeningen og først og sidst Karl Hedemann selv, blev ikke sparet for nogen indsats for at rejse kapital.

Der blev cyklet meget rundt i de dage, der blev drukket meget kaffe rundt om i hjemmene hos skolens venner, hvor vi forelagde planer og tegnede bidrag til den nye skole.

Endelig oprandt den dag, da man kunne købe »Peter Mælke-mand«s husmandssted oppe på bakken på Gestelevvej.

Men der var lang vej endnu – og mange skuffelser, idet priserne på byggeriet stadig røg i vejret, efterhånden som planerne blev udformede.

I Elevforeningens protokol står der sidst i referatet fra generalforsamlingen den 10. juni 1951: »Poul Fischer ønskede ikke genvalg, skønt Hedemann opfordrede ham dertil.«

Det kunne godt se ud, som om der var noget, der knirkede, men det var bestemt ikke tilfældet. Jeg følte blot, at nu, hvor så store planer skulle realiseres, var det nødvendigt, at der trådte friske, lokale kræfter til.

Jeg havde jo min forretning at skulle passe i Odense, og i min sparsomme fritid var der lagt andre ting på mine skuldre.

Der var stor bolignød i Odense. Jeg havde selv fået mig en god bolig i Odense Andelsboligforening. Nu følte jeg mig forpligtet til sammen med ligesindede at arbejde for, at også andre familier fik en bedre bolig. Det førte til en formandspost i en afdelingsbestyrelse, senere en plads i det forretningsudvalg, der forestod nybyggeriet – og inden jeg flyttede til Ringe havde jeg medvirket til opførelsen af 2.200 boliger. Efter min bortrejse fortsattes arbejdet uden mig, og i dag har man nået over 5.000 boliger.

Stædigheden og lysten til at blande mig og sætte ting i gang havde jeg fået på Ringe Efterskole!

Min megen beskæftigelse med skoler havde givet mig den idé, at en nedlagt skole ville være et glimrende sted at etablere en bogtrykvirksomhed.

Så blev Rynkeby Skole til salg – jeg var fræk, sagde min revisor, da jeg købte den og forlod Odense efter 25 spændende år, men jeg nærrede et stærkt ønske om at »komme hjem«.

Efter 23 år i Rynkeby Skole fik jeg lidt vrøvl med helbredet og solgte min part i virksomheden til min ældste søn – og nu sidder jeg som pensionist og redigerer jubilæumsskrift til Ringe Efterskole.

Ringens er nu sluttet – men hvilken herlig ring! *Poul Fischer.*

*Birkelunds privatbolig
i skolens sydlige fløj*

Tre gamle tænker tilbage

En sommerdag i 1934 sad mine forældre og jeg ude i haven, og de spurgte mig da, om jeg ikke havde lyst til at komme på efterskole til vinter. Det havde jeg bestemt ikke, jeg ville hellere være hjemme og hjælpe til med landbruget.

Men min vilje sad i min fars lomme, og jeg blev indmeldt på Ringe Efterskole.

Søndag den 4. november fulgte mine forældre mig så til skolen på cykel (7 km). Min far sagde: »Nu må du se at få noget ud af opholdet, for det koster 300 kr., og det er lige så meget som 2 køer!« –

De, som ikke boede på skolen, betalte 75 kr. for vinteren.

Da åbningsmødet var forbi, fulgte jeg mor og far ud, og jeg husker endnu, at jeg havde en klump i halsen, da de forsvandt oppe ved Mejeriet.

Vi kom så i gang med skolearbejdet – og jeg var ikke særlig glad for det.

Sidst på ugen traf jeg fru Birkelund en eftermiddag, vi var ene i skolestuen, og hun kunne nok se, at jeg så noget beklemmt ud. Så sagde fru Birkelund: »Du skal se, Arne, det er sommetider den første uge er lige så lang som resten

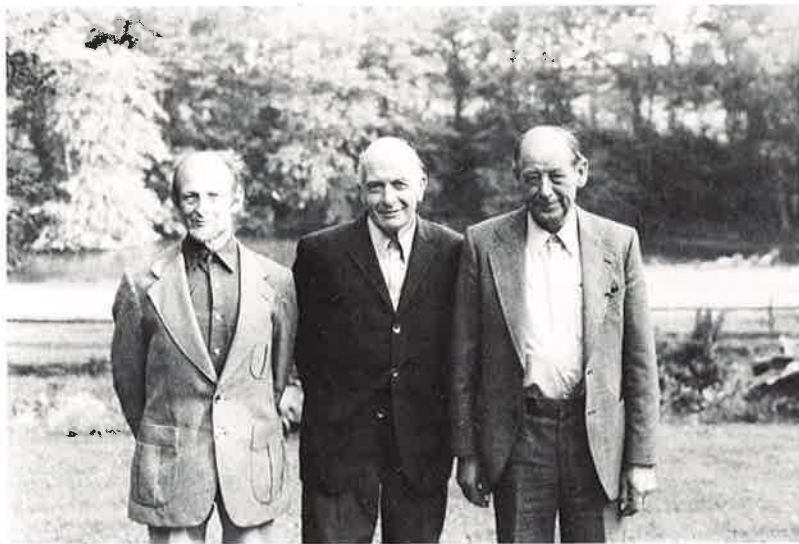
af vinteren.« – Det kom til at passe – jeg faldt godt til og blev glad for at være der.

Vi startede, som på andre skoler, med at blive vækket kl. 7. Her boede 4 piger og 13 drenge. På »Sydpolen« boede 4, den var lun, da den lå over en skolestue. Men på »Nordpolen« boede 4 og over gymnastiksalen boede 5, og der var ingen form for opvarmning – her boede jeg.

Vi skiftedes til at stå op og vaskes af et vandfad, anbragt på et jernstativ (et sådant kan ses på Ringe Museum i dag). Det rene, kolde vand bar vi op i en emaljekande, og det snavsede ned i en spand.

Kl. 7,30 spiste vi morgenmad: Havregrød, rugbrød, franskbrød + kaffe. Birkelund øste selv havregrød op, og nogle, især pigerne, mente, han var for rundhåndet.

Efter morgenmad skulle vi ud og gå tur, for undervisningen begyndte først kl. 9 af hensyn til de elever, der kom med togene. Den gang var Ringe jo et jernbaneknudepunkt, da Nyborg-Faaborg-banen også fungerede.

Fra venstre:
Hans Jensen
Frede Mortensen
Arne Landsted

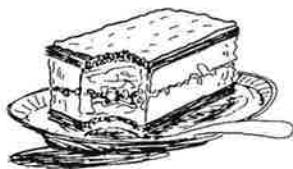
2 af os drenge skulle gå på Mejeriet efter mælk. Det gik på skift med en uge ad gangen.

Kl. 9 begyndte timerne. Der tales i dag så meget om effektivitet, det må der have været en del af på Ringe Efterskole den gang, for det var fantastisk, hvad vi nåede at lære på de 5 vintermåneder. Vi havde jo kun timer fra kl. 9–15, med ½ times middagspause.

Lærerkæfterne var *Birkelund, fru Birkelund, frk. Johanne Jensen og lærer Andersen* samt nogle timer danmarkshistorie med *lærer Jensen, Sødinge Friskole*. Men i historie var vi godt vant fra vor børneskole ved *lærer Mikkelsen, Søllinge Friskole*, for han var enestående til det.

Men faktisk var der kun 4 lærere til at undervise 120 børn: 60 i børneskolen og 60 i efterskolen.

Kl. 15 fik vi eftermiddagskaffe, og så var der tid til en længere spadseretur, eller vi gik op på Hjemmebageriet, hvor det skete, at vi inviterede pigerne på flødeboller eller napoleonskager (de var dyre), men for det meste var vi nogle stykker, der delte en »alenstang«, det som vi i dag kalder vandkringle. Kosten på skolen var god og sund, men spartansk. Selleribøf havde jeg aldrig fået før. Til aften fik vi stuede

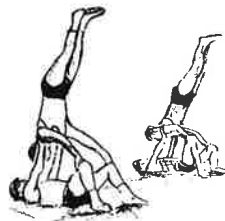

kartofler med tørt rugbrød til, ingen kød, bagefter fik vi pålægs-mad.

Efter aftensmaden skulle vi lære lektier i den lille skolestue ud mod vejen. Der var en lærer, som forsøgte at holde ro og orden, men med 4 piger, 13 drenge og 4 af Birkelunds børn, *Lisserne, Hakon og Frede*, kunne det nok knibe. Det var en fordel for os, der boede på skolen, at vi altid kunne få hjælp af læreren til vort hjemmearbejde. Birkelunds børn var altid flinke til at hjælpe os, særlig husker jeg *Lisa* (ca. 10 år), som kom og hjalp mig med et regnestykke. Med en enorm fart var det regnet. »Så let er det, Arne,« sagde hun så. Mange af regnestykkerne var nogle, som Birkelund selv havde lavet, så der var ikke noget med at bruge facitliste. Men vi fik tværsommen af facit, f.eks. hvis det var 537, ja, så var tværsommen 15.

Når sidste mand var færdig med sit hjemmearbejde, var der boldspil, folkedans eller højtlæsning af en god bog.

Kl. 21,30 sang vi aftensang og så ud på vor sidste spadseretur for den dag, for så at være hjemme i seng kl. 22. Da kom Birkelund selv og sagde godnat og slukkede lyset. Hvis det havde regnet, gik

han rundt og følte på frakkerne, om de var blevet våde. Der var intet overladt til tilfældigheder.

Når vi havde skrivning med Birkelund, havde vi en pause midt i timen, hvor vi gættede gåder, som Birkelund skrev op på tavlen. Jeg husker en, hvor han lavede en firkant, ca. 25×25 cm, og spurgte: »Hvad er det?« Svaret var: »2 negre, der slås i en kulkælder!« Birkelunds timer var ikke kedelige.

Til dansk havde vi fru Birkelund, hun sagde f.eks.: »Har I ikke en eller anden ledig krog oppe i hovedet, hvor I kan hænge dette her op?« – Og jeg har fået meget hængt op, som jeg har haft brug for resten af livet. Litteraturlisterne med fru Birkelund var også en fornøjelse, når hun f.eks. talte om H. C. Andersen. I geografi hørte vi om landene i Europa, ikke Danmark, og mange af disse havde Birkelund jo selv rejst i, så det var meget interessant at høre ham fortælle herom.

Det første land, vi lærte om, var Norge. Jeg var den første, der var oppe og skulle fortælle om Norges byer og bjerge. Det gik dårligt, for jeg havde næsten ikke læst på det – og bedre gik det ikke med den næste elev. Birkelund blev ikke vred, men sagde, at det

Efterskoleholdet 1934/35

skulle vi lære så grundigt, at vi kunne huske det resten af livet. Han selv skulle ikke hen og læse om Norge, inden han skulle fortælle os om landet, for det havde han lært for mange år siden. Efter den dag fik jeg altid lært min geografi.

Der har altid været mange gøremål for en forstanderkone, f.eks. storvask – det var hveranden tirsdag, fru Birkelund og stuepigen klarede den ved håndkraft. En sådan vaskedag kom fru Birkelund rødmosset ind til midt dagen fra den megen damp, og en af de ældste elever sagde, at hun

lignede en ung pige. Når vaske-tøjet var tørt og lagt sammen, kunne 2 drenge melde sig frivilligt til at trække rullen en aften. Det var kokkepigen, der rullede tøjet på stokkene, og vor indsats blev belønnet med 2 kopper kaffe.

Gymnastik havde vi på Rådhuset, der hvor der nu er bibliotek. Det var et helt friløb op ad gaden, nogle stak over kirkegården, det var lidt nemmere.

Vore forældre var indbudt til afslutning. Det eneste, det kneb med her, var plads, for gymnastiksalen var ikke særlig stor, når der både skulle være gymnastik

og tilskuere. Jeg selv syntes næsten ikke, at jeg kunne røre mig!

Så var vinteren gået, og vi sagde farvel og tak uden at tænke på, hvor meget vi egentlig havde at takke for.

Det er først, når vi selv får børn, som kommer på skole, vi får øjnene op for, hvilket enormt arbejde der bliver gjort af lærere og forstanderpar på sådan en skole.

Hvis efterskoleelever fra de senere år læser indlægget fra vi tre gamle elever, vil de sikkert finde det noget nostalgisk og mene, at

forholdene den gang var meget primitive, hvad de selvfølgelig også var, set med nutidens øjne. Men man skal jo huske på, at det er over 50 år siden. Det var midt i 1930'ernes krise og depression. Der var ikke penge mellem folk, som man siger, og det gjaldt da ikke mindst for vi ganske unge. Folk stillede heller ikke så store krav til livet dengang. Man havde heller ikke lært alle de materielle goder at kende, som senere kom ind i vor tilværelse. Men måske var man dengang – de små kår til trods – mindst lige så lykkelige og tilfredse som nu.

Med hensyn til skolens undervisning, som er så godt beskrevet af Arne, så tror jeg ikke, det er let at finde noget tilsvarende, hvor så få har lært så mange så meget på så kort en tid.

Dette være absolut ikke sagt for at undervurdere nutidens skoler og lærere, som jo arbejder under helt andre vilkår.

Vi havde nok ikke så mange fag som nu, men vi fik en grundig undervisning i de elementære fag, som i høj grad kom os tilgode ved senere ophold på højskole og eventuelle fagskoler.

Desuden fik vi en ballast af almen viden, som man nok kan synes, mange unge mangler i dag, til

trods for deres meget større tekniske viden og kunnen. En anden ting, der måske ikke var uden betydning for den åbenhed og vilje til at lære noget, som de fleste lagde for dagen, var nok, at mange af os havde holdt fri for skole i ½ år eller mere og haft praktisk arbejde – det kunne man jo let få dengang – og vi var nok mere disponerede for skolegang igen. For mit eget vedkommende havde jeg fået det sidste år i børneskolen (friskole) slået i stykker, fordi mine forældre flyttede fra Fyn til en ret afsides gård syd for Lemvig.

Her blev der holdt skole hveranden dag i nabogårdens stue, indrettet lidt til formålet, for 10–12 børn i alderen 7–14 år – i eet hold. Læreren var hvad man kaldte vandrelærer uden egentlig seminarieuddannelse, og han passede 2 sådanne skoler. En stor del af undervisningen bestod i at lære katekismus og salmevers udenad og remse dem op, noget som var helt ukendt for os børn, der havde gået i friskole før.

Efter min konfirmation arbejdede jeg hjemme på gården i 2 år og kom så på Ringe Efterskole, boede hos mine bedsteforældre i Trunderup og cyklede hver dag i alt slags vejr de 7–8 km til Ringe.

Jeg var en af de ældste på holdet, men i hvert fald ikke særlig udviklet i forhold til min alder, mest på grund af den isolerede tilværelse, vi havde haft på gården i den øde egn. Vel netop derfor fik jeg så meget ud af de 5 måneder på efterskolen.

En del af os gik til frivillig sprogundervisning (engelsk). Dengang havde vi jo ikke fremmede sprog i børneskolen. Det var vel begrænset, hvad vi nåede i vinterens løb, men vi fik da lært noget, som senere blev til stor hjælp sproglig set.

Et andet fag, som jeg mindes med glæde, var fru Birkelunds litteraturlimer, et fag hun selv gik meget op i og forstod at delagtiggøre sine elever i på en enestående måde.

Da jeg nogle år senere fik plads på en gård nær Århus, hvor jeg ikke rigtig kom i kontakt med ret mange andre unge, ja, da tyede jeg til biblioteket i den nærliggende skole. Jeg fik læst en utrolig masse bøger i de 2 år og sendte mange taknemmelige tanker til fru Birkelund for hendes orientering i bøgernes verden – og til de 5 måneder på Ringe Efterskole i det hele taget, en tid, der fik større betydning for mig end nogen anden tid i hele min tilværelse.

Nogle datoer og begivenheder fra vinteren skal nævnes. Til julefesten den 30. december kom ca. 200.

Aftenen gik med et par korte taler, juletræ, sang og en julefortælling af Selma Lagerlöf, læst af fru Birkelund. Sidst var der dans.

29. januar var der foredrag om »Det unge Grænseværn« D.U.G., der i de år gjorde et stort arbejde i grænselandet, hvor tyskerne opkøbte dansk jord. Ved sidste valg var tyskerne gået 25% frem i stemmetal.

Tirsdag den 28. februar gik turen til Odense. Først med besøg på Fyns Stiftsmuseum, hvor vi blev vist rundt og bl.a. fik noget fortalt om de forskellige billeder. Et af dem var af en kone, der trak med 3 køer, og lige meget hvor vi stod, trak konen væk fra os. Det var noget med perspektivet i billedet, forklarede Birkelund. Nogle år senere var jeg på højskole, og vi havde også en tur til Odense og Fyns Stiftsmuseum. Man skal ikke sætte sit lys under en skæppe, for det gør ingen gavn. Det samme tænkte jeg, så jeg fortalte vidt og bredt om billedet af konen med de 3 køer. Så skete det, at højskoleforstanderen kom, og han spurgte da, hvor

jeg vidste det fra. Jeg svarede, at det havde Birkelund fra Ringe Efterskole fortalt.

Efter at have set museet gik turen til H. C. Andersens hus og domkirken. Om aftenen var vi i teatret, hvor de opførte »Nitouche«, valgt med fin sans for vi unge mennesker.

For en entre på 25 øre var der en aften mulighed for at se Ringe Gymnastikforening opføre »Brødrene Østermanns Huskors«. Det gav en god latter.

Mandag den 11. marts var det Birkelunds fødselsdag. F.F.F. = Fest For Fatter, som han selv sagde. Jeg husker hans glæde, da den ældste datter, Thora, den dag kom hjem fra Sønderjylland. Hun fik et stort knus af ham i alles påsyn.

Vinteren sluttede med stor travlhed. Den 28. marts var der gymnastikopvisning, den 29. »eksamen« og den 30. afslutning, der var meget vemodig. Det havde været en dejlig tid, og vi vidste, at den aldrig kom tilbage. Samværet med kammerater og lærere og det, vi her havde lært og mødt af litteratur, geografi, historie, natur og meget andet. Der var dog den trøst, at mange af os kunne samles om sommeren og være med på den cykeltur, skolen ar-

rangerede. På turen, der sommeren 1935 gik til Sønderjylland, fik vi mange gode og lærerige indtryk til de unge sind.

Ca. 35 deltog med Birkelund som den selvfølgelige leder og 2 elever fra tidligere hold som hjælpere. Turen startede fra skolen fredag den 12. juli kl. 8. Den ene af hjælperne kørte, så vidt jeg husker, foran, og den anden sluttede feltet og sørgede for, at ingen blev tabt. Han havde en fløjte til at signalere med, hvis der blev problemer. Det kunne være en punktering eller en trillebør i vej-kanten der blev påkørt, heldigvis uden alvorlige følger.

I højt humør cyklede vi til Fåborg med ophold ved Brahetrolleborg og kom efter 1½ times sejlad til Mommark. Det gjorde stort indtryk på os at komme til grænselandet. Der var jo kun gået 15 år efter genforeningen. Turen gik til Dybbøl og Broager med kirken, der har 2 tårne. Vi så også mindehøjen for de fra sognet, der faldt i krigen 1914-18. Videre til Gråsten ad den ny vej langs Flensborg Fjord til Kollund. Vejen kaldes også Danmarks smukkeste landevej. Den var ikke helt færdig, så det sidste stykke til vandrehjemmet i Kollund måtte vi slæbe cyklerne gennem løst

grus. Men så fik vi også en hjertelig velkomst af værtinden, *Carla Schipler*, der stod i døren med udbredte arme og tog imod os. Efter at have spist samledes vi ud på aftenen nede ved stranden og sang nogle af vore gode danske sange. Også mødet med de danske, blå gendarmere gjorde stort indtryk. Mange af dem kom senere under 2. verdenskrig til at ende deres liv i tyske koncentrationslejre.

Vi var blevet godt trætte og sov godt om natten, men næste morgen måtte der hentes vand i bækken neden for skrænten til at vaskes sig i og til at drikke.

Ak ja, det var den gang. Den dag var der sejltur til Flensborg. Vi kunne på overfarten se den tyske marinestation Mürwik. Ingen vidste da, at herfra skulle storadmiral Dönitz, efter at Hitler var død, regere det 3. tyske rige i dets sidste dage i maj 1945. I Flensborg besøgte vi blandt andet Durborgskolen og den gamle kirkegård med de mange danske krigsgrave fra 1848–50. Fra Kollund drog vi vestpå og krydsede den gamle hærvej eller studevej. Her fortalte Birkelund levende om den gamle 1.000-årige færdselsåre. Målet den dag var Rens Efterskole, hvor der også var en hjertelig modtagelse. Til aftens-

mad var der blandt andet kørvelsuppe. Nogle af deltagerne har vist ikke rørt denne ret siden. Efterhånden blev 3 syge og med tog sendt hjem, ledsaget af en af hjælperne. Om aftenen opførte man »Genboerne« for os, og der var dans og sanglege til kl. 12. Først efter næste dags besøg i marsken med bad i vadehavet (ca. 2 km ud før vandet nåede os til knæene), så kom maveproblemerne – og kørvelsuppen fik skylden. Overnatning i et gammelt tidligere bryggeri. Næste dag fortsatte de raske til Løgumkloster og Knivbjerg. Sidste overnatning var på en gård ved Årø Sund. Hjemkomsten næste dag sluttede den gode tur med rødgrød på Ringe Efterskole.

Sommeren 1937 var skolen på en tilsvarende tur til Bornholm. Birkelund var da syg, men ville ikke aflyse turen. De unge skulle ikke skuffes.

Han sagde også en gang: »Hvad er livet? – Livet er en begyndelse!«

Vi blev fattigere, da han døde, og vi er ham og de andre på skolen stor tak skyldig.

*Arne Landtved
Frede Mortensen
Hans Jensen
(Vinteren 1934–35)*

Mit første job som lærer

havde jeg på Ringe Fri- og Efterskole i vinteren 1935/36. Det er nu 50 år siden, og når jeg i dag tænker tilbage på de 5 måneder, så føles den tid kun som et glimt i min tilværelse. Jeg havde været nødt til at søge et job for vinteren, da jeg skulle ind som soldat i foråret 1936 – noget, som jeg slet ikke havde regnet med. – Det blev et liv langt fra friskolens ånd og tone.

Efter rekruttiden blev jeg tvunget på kornetskolen – ved efterårsmanøvren året efter udnævnt til sekondløjtnant – var med den 9. april ved grænsen – deltog senere i modstandsbevægelsen – senere kompagnichef i hjemmeværnet. Hele denne soldatertid gav mig oplevelser for livet.

Jeg var vistnok en del nervøs, da jeg skulle begynde arbejdet i Ringe. Jeg havde jo ingen erfaringer, og jeg havde vist heller ikke det »snakketøj«, som jeg senere er blevet »berømt« eller »berygget« for; men det gik alligevel udmærket. Jeg fik i hvert fald en meget fin anbefaling af forstander Birkelund, da jeg rejste.

Jeg havde vist forestillet mig, at en fri- og efterskole var en skole, hvor det mere drejede sig om det levende ord og Grundtvigs ånd og tanker end om egentlig tilegnelse

af kundskaber; men jeg ændrede hurtigt denne anskuelse. Eleverne var virkelig kommet for at lære noget, og de gik til arbejdet med lyst og energi.

Jeg var i mange år modstander af friskolen, da jeg mente, at folkeskolen var lige så fri som friskolen; men efter over 40 års arbejde i folkeskolen har jeg totalt ændret mening. Jeg har set den ene lærer efter den anden blive kørt ned nervemæssigt. Jeg har oplevet, at en elev affyrede en skarpladt pistol i klassen (ingen blev dræbt, men en tysk bog ødelagt!). Jeg har hørt sjofel snak – eder og forbandedelser – set hærværk i stor målestok – og meget andet, som ikke egner sig til gengivelse.

Nu må man selvfølgelig ikke tro, at eleverne i fri- og efterskolen var de rene englebørn, der ikke kunne finde på narrestreger:

Jeg havde sang i efterskolen. En dag sang vi »Se, det summer af sol over engen«. Da vi i 2. vers nåede til linien: »Disse bølger, o de stiger« løftedes et af de lange borde højt i vejret. (Vild jubel – også af mig.)

På en hylde bagerst i klassen – højt oppe – stod en udstoppet hejre. I en biologitime begyndte hejren pludselig at nikke med hovedet. Eleverne havde bundet en –

for mig usynlig – snor fra hejrens hals og ned i klassen, hvorfra man så kunne dirigere hejrens bevægelser.

Jeg boede på et loftsværelse med skråvæg. En nat lød der et mærkeligt bulder oven over mit værelse. Det viste sig, at nogle af de elever, der også boede på et loftsværelse, havde bundet en

snor omkring en mursten, som de så kunne hejse op og ned, så den frembragte denne mystiske lyd. Jo, eleverne havde sandelig både fantasi og sans for humor.

Hvis jeg nu – så mange år efter – skal bedømme, hvad jeg personligt har fået ud af dette ophold, må jeg først sige, at jeg lærte at arbejde hårdt for en lille løn – 100 kr. om måneden + kost og logi. Dernæst lærte jeg at arbejde med unge mennesker, hvilket jeg senere fik brug for som befalingsmand i hæren og arbejdet med de ældste klasser i folkeskolen, og sidst, men ikke mindst lærte jeg et forstanderpar og en lærerinde at kende – en lille lærerstab, som gik ind i arbejdet med alvor lyst og energi.

Siden min tid er skolen jo ændret og moderniseret, så jeg vil i dag sikkert ikke kunne genkende den skole, hvor jeg begyndte min lærergerning; men ideen med og ånden i skolen vil jeg sikkert kunne nikke genkendende til.

Når Ringe Fri- og Efterskole i år fylder 100 år, vil jeg gerne ønske skolen al mulig held og lykke i de kommende år.

Svend Aage Fillipsen
Bækskov 41
5290 Marslev

Mindet lader som ingenting - er dog et lønligt kildespring

Om hundred år er alting glemt, nå ja, meget er heldigvis glemt, men så 50 år da, det kan vi gamle da huske noget om.

Ved et jubilæum flyver tankerne baglæns, man tænker »uden fortid ingen fremtid«, og det er jo så rigtigt, men når man som ganske ung kommer på efterskole, er det jo fremtiden, det gælder, og så er det vigtigt, at der er lærere, som interesserer sig for, at man ved noget om tidligere tider for at forstå, hvad der ventes af fremtiden også. – Sådanne lærere var der og er der sikkert stadig på Ringe Fri- og Efterskole.

Jeg vil gerne med stor taknemmelighed mindes en af disse lærere, nemlig *Johanne Jensen*.

Det var i gymnastiksalen, hun ved sin stilfærdige, smilende væremåde fik os begejstrede for at gøre gymnastik. Vi kom som teen-agere med lange arme og ben, som vi nok ikke altid gik lige pænt på, men frk. Jensen fik os til at elske gymnastiktimerne, for med en god lærer oplever man jo meget i en gymnastiksal. Man får lært at tie stille, gøre tingene fælles, helst på samme tid, tage hensyn til andre, komme ind i den fælles rytme, synge sammen, opleve det allerbedste ved fællesskabet, nemlig at man føler ansvar

for at gøre tingene så godt, man nu kan og derved føle en forpligtigelse overfor det, man har med at gøre.

At man senere tog på Frederiksborg – og Snoghøj højskoler og blev delingsfører, bærer Johanne Jensen »skylden« for, og hvor er man hende taknemmelig for det.

Folkedansen lørdag eftermiddag var lidt af en broget affære, men frk. Jensen fik selv kejtede drenge og fnisende piger til at lære »reeltrin« osv., så vi holdt meget af det, og måske kom man jo også til at danse med »ham«, man bedst kunne lide.

Håndarbejde er jo i teen-ageralderen ikke ligefrem noget, man ser hen til, men frk. Jensen fik os interesserede i håndarbejdets historie og kultur, om hvordan sting og mønstre er kommet til os fra andre lande og lærte os ligeledes glæden ved at udføre håndarbejdet fint og korrekt. Man kan endnu se frk. Jensens lidt skæve, drillende smil, når man var »nødt til« at pille op og lave om.

Cykelturene om sommeren var jo et helt kapitel for sig, også her var frk. Jensen fantastisk. Hun havde den evne sådan ganske stilfærdigt »at være der«, og altid så lød det »spørg frk. Jensen« eller »hvad skal vi nu, frk. Jensen«, altid svarede hun hjerteligt, men fast og bestemt, og det gav en utrolig tryghed, vi var aldrig i tvivl om, at det var til vort eget bedste.

Birkelund og frk. Jensen lærte os at færdes i naturen, se på dyreliv, blomster og planter, – lærte os at vise respekt for alt levende. Sådant noget som at smide papir og grise naturen til, jamen, det gjorde man bare ikke, og når vi kom eller gik fra de mange vandrehjem, vi boede på, var det naturligt at vise hensyn til andre og forlade det hele i perfekt orden igen. Frk. Jensen gjorde udenfor skolen et stort arbejde for Ringe Gymnastikforening og Højskoleforeningen, blandt andet var hun en elsket sufflør ved den tids mange diletantkomedier.

Da Birkelund-tiden var forbi, rejste frk. Jensen til Osted Efterskole, hvor hun gennem mange år virkede som en elsket lærer. Efter sin afsked fra Osted bosatte hun sig i Faaborg og var der i sine sidste år. Min mor, der i sin tid var elev hos Laurs Rasmussen, sagde ofte, at den tid nok var den bedste, – jeg synes jo selvfølgelig, at Birkelunds tid var bedst, men spørger man eleverne i dag, vil de sikkert sige, at her og nu er bedst – og sådan skal det være.

De bedste ønsker for Ringe Fri- og Efterskole fra *Musse*, elev vinteren 1936–37 og 1937–38.

Dagmar og Karl Hedemann

1940-1966

Ringe Fri- og Efterskoles tredje leder, *Karl Hedemann*, var født i Vester Hæsing den 22. februar 1901.

Hans far, *Knud Karlsen Hedemann*, var gårdejer og med til at oprette friskolen i V. Hæsing i 1905, så her kom Karl i skole. Efter skolegangen fortsatte han i friskolens aftenskole og deltog i dens møder. På den måde blev hans barndom og første ungdomstid nøje forbundet med, ligesom levet sammen med, friskolen og hvad der foregik.

Dette, sammen med et efterskoleophold på Hjemly Efterskole hos *Aksel Appel*, indstillede ham tidligt på at gå lærervejen. Men først havde han pladser ved landbruget i tre år, og tog derefter på Rødding højskole. Den følgende sommer blev brugt til seminarieforbereelse hos *Aksel Appel*, og så fulgte læreruddannelsen på Silkeborg seminarium.

Karl Hedemanns første lærerplads blev på Vejstrup Højskole, hvor P. Bukh det år, 1927, netop var blevet forstander. Til højskolen var knyttet en efterskoleafdeling, og det viste sig allerede den vinter, at Hedemann egnede sig godt til at omgås de unge i efterskolealderen.

Efter at have deltaget i højskolelærerkursus i Askov om sommeren blev han lærer ved Skanderup friskole i 3 år. Her blev han gift med *Dagmar Schmidt*, lærerinde ved samme skole.

Da hun på grund af sygdom (astma) ikke kunne fortsætte skolearbejdet, og friskolen ikke så sig i stand til at holde vikar for hende, søgte og fik det unge lærerpar stilling i folkeskolen, skønt ikke uden betænkeligheder og ulyst. Men det blev en glædelig overraskelse. Stedet, de kom til, var Bovlund i Sønderjylland, og befolkningen der viste sig at være frisindet og stærkt interesseret i

skolens arbejde, så Karl Hedemann fik de bedste arbejdsvilkår. Tilmed blev Dagmar så rask, at hun ved et lærerindeskifte kunne overtage pladsen. De blev i Bovlund i ti år, befandt sig godt og voksede helt sammen med både de unge, børnene og deres forældre.

Ved juletid 1939 lagde de mærke til, at Ringe Fri- og Efterskole søgte en ny leder, men foretog sig intet i den anledning. En tid efter fik de et brev fra *J. P. Isen*, Nr. Broby. Han var selv blevet opfordret til at søge stillingen, men havde sagt nej. Nu ville han henlede Dagmar og Karl Hedemanns opmærksomhed på stillingen.

Der kom et møde i stand mellem de to lærerpar i Assens, og Hedemanns lyst til arbejdet blandt de unge på en efterskole var så stor, at han og hans kone gav Isen lov til at pege på dem over for bestyrelsen i Ringe. Denne bad Hedemann indsende en skriftlig ansøgning, og de mødtes med friskolekredsen til et forhandlingsmøde den 13. januar.

*Forstander J. P. Isen,
Nr. Broby,
der skabte kontakten
til Dagmar og Karl Hedemann*

Trods mange betænkeligheder, bl.a. på grund af mangelfulde skolelokaler og nedgang i lønnen, blev resultatet, at Hedemanns tog imod opfordringen til at overtage stillingen. Men det var med vemod og uro i sindet, at de den 26. april 1940 rejste fra Bovlund til Ringe. Uroen skyldtes ikke mindst, hvad der var sket med landet den 9. april.

I en redegørelse for begyndelsen i Ringe skriver Hedemann, at havde de anet det, der skete 9. april og følgerne deraf for skolerne, var de nok ikke sprunget ud i det uvisse. Det ny forstanderpar kom da også ud for adskillige besværligheder. Men modtagelsen var hjertelig, og mange gode ønsker blev udtalt ved et samvær på ankomstdagen.

Der var 44 børn på friskolen, og arbejdet i børneskolen var jo velkendt.

Efterskolen for drenge og piger holdtes i de fem vintermåneder. Der var plads til 30 boende; resten kom med tog og på cykel. Det ny blev nu forberedelsen til denne mere ukendte skoleform; og fra november måtte det læres, hvordan der kunne holdes 2 skoleformer i gang inden for så snævre rammer.

Efterskolen fik den første vinter 35 elever mod ca. 60 i Birkelunds tid. Som hjælper var antaget frk. *Esther Nielsen* og lærer *Svend Gårdmand*, begge interesserede og energiske unge lærere.

Den hidtidige årlige fem måneders skoletid for efterskolen medførte, at der ikke blev arbejde til lærerne om sommeren, så en jævnlig skiften blev følgen. Bl.a. derfor fik de nye ledere hurtigt skolekredsens tilslutning til at begynde fem måneders sommerskole for piger. Den første sommer kom der 19. Som nyt fag indførtes skolekøkkenundervisning, hvortil sognerådet stillede gratis lokaler til rådighed i kommuneskolen. Den første lærerinde i faget var *Anna Sloth*, som i alle måneder var pladsen voksen.

Allerede anden vinter var elevtallet 60. Under besættelsen lå tallet for sommerskolen mellem 15 og 22. Efter denne tid steg sommerens elevtal til over 30. I mange år lå vinterens elevtal på 60-66, og børneskolen voksede til 69.

Alle rum måtte udnyttes til det yderste, og de samme skolestuer delvis benyttes til både friskolens børn og efterskolens elever. At gennemføre en stadig adskillelse var ikke muligt. Kravet var heller

ikke fremme, men det var opslidende at arbejde under de små forhold og med elever tæt inde på livet så at sige dag og nat. Særlige besværligheder gav de første tre frostvintre, hvor der måtte fyres med tørv og tørre brunkul i de lokaler, hvor der fandtes en kakkelovn, samtidig med, at frosne vandrør tre gange daglig måtte optøs med varmt vand og gulvklude. Da der ikke fandtes en kakkelovn på elevværelserne, glimtede isen som stjerner på væggen.

Der var brug for idealisme, den vilje til at oplive og opdrage, som det ny forstanderpar tog i arv fra de tidligere og selv var i besiddelse af. Desværre viste Dagmar Hedemanns sygdom sig igen, og der måtte leves med en stadig ængstelse for dens forværring. Det støttede godt, at skolekredsen stod vagt om arbejdet, mødte op ved forældremøder, var med på børneskolens store dage: eksamen, gymnastikopvisning, juletræsfest, sommerudflugt.

Et helt personligt spørgsmål, som kunne være vanskeligt nok, blev Hedemanns stillet over for ved valget af kirkeligt tilhørsforhold, da der kunne være tale om valgmenighed, frimenighed og sognemenighed. De valgte valg-

Sommerpigerne 1941.

På første række fra venstre ses kokkepigen Nelly (senere Larsen, Rynkeby), Knud Hedemann, Dagmar Hedemann, Bent Hedemann, Karl Hedemann, Holger Hedemann, lærerinde Esther Nielsen og husholdningslærerinde Anna Sloth.

menigheden og mødte i øvrigt i dette forhold, som i andre, stort frisind fra skolekredsens side.

I det tidlige forår 1945 så det en overgang ud til, at også Ringe Efterskole skulle benyttes af tyske flygtninge. Det blev dog afværget på grund af en banesprængning. Men nogle af efterskoleelevernes forældre var det år ængstelige og bad om, at deres dreng eller pige måtte rejse hjem før skolens slutning. Til sommerskolen kom kun 9 af de indmeldte elever, efter 5. maj dog 3 mere.

Da landet atter var frit, meldte tanken sig: Kan der nu bygges? Og atter: Skal der bygges til det gamle, eller skal der bygges helt nyt? Et byggefond oprettedes, og både skolekreds og elevforening blev opfordret til at tegne bidrag. I 1946 indgik et anonymt bidrag på 1000 kr., men rigtig skred i foretagendet var der ikke. Så traf det sig, at en ejendom på 2 ha blev til salg på Rolighedsvvej. Den blev købt, og dermed var det så godt som bestemt, at der skulle bygges en ny skole.

Det blev overdraget til arkitekt *Eriksen*, Odense, at udarbejde en tegning. Den faldt ikke i ledelsens smag, og hvordan også skaffe pengene, 350.000 kr.?

Sagen blev stillet i bero, da der lå et tungt tryk over skolen. Dagmar Hedemanns sygdom blev forværret. Da hun i juli 1949 for anden gang kom hjem fra rekreationsophold i Norge, måtte håbet om helbredelse opgives, og 6. november døde hun. Hendes mand skriver i årsskriftet: »Jeg ved, at hvis jeg har formået at yde

*Et dejligt billede:
Dagmar Hedemann
og børnene – helt privat
– bemærk skorstensrøret!*

et og andet, var det tit og ofte, fordi hun stod ved min side. Det var hende, der styrkede mig i at holde fast ved ungdomsidealerne. Hun følte skolearbejdet som sit kald.«

I 1950 blev 75 års jubilæet fejret, men byggesagen udsattes på ubestemt tid. På en til ministeriet indsendt ansøgning om byggetilladelse var da heller intet svar kommet. Arkitekt *N. Albretsen*, Ringe, blev dog bedt om en anden tegning og et prisoverslag. Prisen for byggeriet steg kraftigt år for år. I november 1952 kom så det stød udefra, som bragte byggesagen over det døde punkt, idet ministeriet gav byggetilladelse og bevilgede 200.000 kr. i byggetilskud. Ved et møde, hvor byggeudvalgets formand, installatør *J. Sandgård*, redegjorde for det forberedende arbejde, var også tilsynsførende ved efterskolerne, forstander *Thyregård*, til stede og anbefalede at bygge. Ved en generalforsamling en uge senere blev det så vedtaget.

*Den store dag!
Karl Hedemann taler
ved grundstens-
nedlæggelsen*

For at skaffe bedre betingelser for statslån overgik skolen til en selvejende institution, som 19.2.53 holdt stiftende generalforsamling. *J. Sandgård* valgtes til formand, kommunekasserer *Rasmus Petersen*, Stenstrup, til kasserer, og *Karl Hedemann* til sekretær. Et storstilet indsamlingsar-

bejde, hvorunder ikke mindst Hedemann udviste stor ilhu, blev igangsat blandt skolens elever og venner. Den lykkedes overraskende godt.

Den 15. juli skete grundstensnedlæggelsen. Sognerådsformand *H. P. Hansen*, skolens formand, *J. Sandgård*, elevforenin-

*Generationerne mødes
ved grundstens-
nedlæggelsen –
den unge arkitekt
Niels Albretsen og
tømrermester
Johannes Hansen*

gens formand, *Rasmus Petersen*, og forstander *Hedemann* nedlagde grundsten.

Tidsfristen for byggeriets færdiggørelse var sat til vinterskolens begyndelse 1954. Det blev nået for så vidt som åbningsmødet måtte udsættes til den 5. november. Og selv om byggeriet ikke var så helt afsluttet, at der kunne holdes indvielsesfest, var der glans og glæde over dette åbningsmøde. Mange vanskeligheder og megen tvivl var overvundet. Bestyrelsen, og endnu mere forstanderen, kunne se tilbage på et stort og brydsomt arbejde. Skolen skulle begynde et nyt afsnit af sin historie.

Elevtallet var det hidtil største, på 78. Der var almindelig tilfredshed og beundring blandt de ny elever og deres forældre, da det hele blev vist frem.

Byggeprisen blev 1.200.000 kr., hvoraf indkom ca. 90.000 kr. som gaver. Karl Hedemann siger, at uden den hjælp havde det væ-

ret umuligt at gennemføre byggeriet, og han fortæller, hvilken glæde det var at være med i indsamlingen og at møde den store villighed til at yde, trods betænkelighederne.

I optegnelser om skolens historie på den tid giver Hedemann til-

slutning til tanken om den nære forbindelse mellem friskole og efterskole, og han understreger takken til friskolekredsen for støtte, selv om han godt ved, der også har været både åben og skjult modstand mod nybygningen og flytningen af skolen. Han

*– og så var byggeriet
kommet i gang!*

*Endelig kunne
Karl Hedemann sætte sig
til arbejdet
i det nye kontor*

føjer en tak til den større kreds af efterskolens elever og venner og indrømmer i øvrigt, at selv om de nye rammer for skolearbejdet er smukke og behagelige, kan det godt være svært at blive hjemme i dem. Man kan gribe sig selv i at savne »myretuen« på hjørnet af Rolighedsvej og Søvej.

På efterskolen var i ti-året 1955-65 det gennemsnitlige års-elevtal 140. Det største antal havde skolen 1958-59 med 101 om vinteren og 76 om sommeren.

De store lokaler gav ikke alene bedre muligheder for selve skolearbejdet, men tillige for mødevirksomheden, som skolen nu tog op med fremmede foredragsholdere og med stor tilslutning. Dette gjaldt også møder for friskolekredsen og efterskoleelevernes forældre. Når de mødte op, følte forstander og lærere det altid som et håndslag fra gode venner.

Hen mod midten af 1960'erne gik efterskolerne i almindelighed over til et skoleår på 10 måneder

og med drenge og piger sammen. Dette ville uvilkårligt kræve en større og mere trættende arbejdsindsats. Samtidig fremkom kravet om afsluttende prøver, noget, som let kunne gøre efterskolen til et supplement til folkeskolen i stedet for en helt selvstændig sko-

leform med højskolepræg. Der kunne også der igennem være fare for en større afhængighed af staten.

Alt dette måtte Hedemann vende sig imod. Savnet af hans afdøde hustru som hjælper i hjem og skole blev ikke mindre med

*Der skabtes
et hyggeligt hjem
i den nye skole*

*Køkkeninspektion
– frikadellerne
prøvesmages*

årene. De nyeste teorier om såkaldt elevdemokrati lå vel heller ikke for Hedemann. Så selv om han stadig havde god forståelse for tidens ungdom og indså, at den trængte endnu mere til at hjælpes i gang som mennesker, end da Laurs Rasmussen be-

gyndte efterskolen, og selv om friskolens grundtanker efter hans mening ikke var forældede, kom den tanke frem hos ham, at yngre kræfter nok burde træde til som ledere, og han henstillede til bestyrelsen at søge en anden forstander fra 1. april 1966.

*Et par modeherrer
fra celluldstiden 1943/44
– Niels Andersen og
Ernst Rasmussen – hvem
skulle tro, at Niels i dag
er en skattet malermester
og »ligningskommissær«
i Ringe!*

*Karl Hedemann
får hjælp til
morgensangen
af sønnen Knud*

Frit at kunne tænke, tro og tale er det »Danish Dynamite«?

At have friheden til at kunne tænke, tro og tale efter egen overbevisning er ikke nogen selvfølge i denne verden. Men i Danmark er det.

Siden vedtagelsen af Den danske Grundlov den 5. juni 1849 har vi levet i den tro, at mennesket udvikles og vokser bedst i frihed. Frihed betyder her retten til at tænke, tro og tale. Ikke tøjlesløs frihed uden mål og mening, men frihed under ansvar.

Det er en ret, vi har arvet fra vore forfædre, nu svundne slægter. De har kæmpet for at opnå denne frihed – ikke med sværd og kugler, men med ord! Se, gamle N. F. S. Grundtvig, han hænger endnu der på væggen og ser lidt støvet ud, men mange af hans ord er stadig dugfriske. Han beviste mere end nogen i dette land, at med ord kommer vi længere end med kugler. Med kugler slår vi ihjel, med ord skaber vi liv!

Før, da ungdommen gik ud af skolen efter 7. klasse, lærte de fleste hurtigt efter en tryk barndom i kærnefamilien og et spændende efterskoleophold at bestille noget med deres hænder og prøve at stå på egne ben i en meget tidlig alder. Det var meget vigtigt, om de havde fået noget med fra efterskolen at leve på, et godt ord med

på vejen, som man siger. Eller om der var sået et frø, som ville spire, vokse og modnes. At der var lyst, mod og styrke til at gå i gang med den store udfordring, som livet er. Det var uhyre vigtigt, at denne udvikling, disse oplevelser startede, begyndte sammen med gode kammerater i et fællesskab, det gav selvtillid og styrke til at drage ud i verden og fortsat forsøge at leve en meningsfyldt tilværelse.

Det er store ord, men det er sådan, jeg husker efterskolen, og sådan tror jeg også, efterskolen stadig er og prøver på at være. Efterskolen er mere end en arbejdsplads, men man opdager det måske først længe efter, at man har været der.

Hvordan efterskolen er i dag, er der mange andre, der ved bedre end jeg, men selv om den har måttet tilpasse sig udviklingen i samfundet, har den forstået at holde fanen højt, den har ikke glemt idealerne eller målet.

Efterskolens udfordring er og bør altid være: At være med til at præge, forme, skabe den ungdom, som er i stand til selv frit at kunne tænke, tro og tale. Det er den ungdom, vi fortsat tror på og er stolte af, det er »Danish Dynamite«.

Det er det, Ringe Efterskole har kunnet, det er det, Ringe Efterskole kan, og det er det, vi alle ønsker, Ringe Efterskole vil kunne blive ved med fremover!

Hermed vil jeg gerne på familiens og egne vegne ønske Ringe Efterskole til lykke med de 100 år! I de 100 år har skolen kun haft 4 forstandere, det vidner om en god skole og en trofast skolekreds.

Vi fire »børn« efter Dagmar og Karl Hedemann lever i bedste velgående. Vi er i vor bedste alder og har det godt med familie og venner.

Holger emigrerede i 1960 og bor nu på New Zealand, hvor han sejler vandet tyndt.

Bent emigrerede i 1963 til New Zealand, men rejste hjem igen i 1967. Nu kæmper han mod forureningen i København.

Karen Margrethe bor i Ringe. Hun gør en indsats for, at man i Ringe Brugs kan købe nem og lækker mad.

Og jeg, Knud, bor i Sønderborg, hvor jeg forsøger at gøre kommende generation endnu bedre til tale og sprog.

Mange hilsener fra os alle 4 med familier.

Staben 1943/44:
Lærer Zoffmann, frk. Nielsen
(nu Zoffmann),
Dagmar og Karl Hedemann,
lærer Bjerregaard

Hastigt ilende gennem årene, accellererende jo ældre man bliver, gør jeg mig en pause og skuer tilbage i tiden til mine skoleår, der dengang syntes lange som en evighed. I dag står de for mig som en uendelig række af minder om en barndom, med dens legen, løben med aviser, skolen og dens lærere, sommerferier og meget, meget mere – indtil den dag ved afslutningen af 7. skoleår, hvor man på den tid »blev voksen« og blev en brik i arbejdsmarkedet.

Når jeg stod og striglede bondemandens hest, rensede ud ved dyrene, gik i marken eller sad på mit kammer, så længtes jeg efter skolen, efter at lære mere – men hvordan?

Det var krigsåret, det var med mørklægning og tøj af cellulid, erstatning for snart alt, der regnedes for godt.

Det blev vinterholdets første skoledag i november, og med en vis forventning kom vi til Ringe Efterskole, nogle elever alene, andre med deres forældre som førstedags-ledsagere. Den gamle skole ved Søvej tog imod os med sin atmosfære og hygge – og snart faldt vi til på vore pladser.

Det blev en »anderledes« skolegang end den, jeg tidligere havde oplevet. Det falder vanskeligt at definere dette begreb, denne ånd, som jeg følte hvilede over skolen og dens lærere.

Ved at tænke på undervisningstimer og fritiden i forbindelse med Ringe Efterskole, finder jeg et væld af værdier, som jeg kan forbinde med mit virke i de efterfølgende år.

Jeg har spurgt mig selv, om selvstændighedsfølelsen og frihedstrangen virkelig satte sine rødder i disse fem måneder, og ved nærmere granskning så er det virkelig tilfældet.

De boglige lærdomme var så alment dannende, at lysten til at komme videre blev næret af den entusiasme, der besad lærerkræfterne. Inspirationen til deltagelse i ungdomsarbejde, politisk interesse og arbejdet med den faglige organisation i erhvervsli-

Værdien af en vinter på Ringe Efterskole

vet havde så afgjort sin grobund i denne vinter på efterskolen.

Tro nu ikke, at en sådan vinter kun er slid og alvorligt arbejde. Nej, de festlige stunder gjorde deres til, at elevholdet fungerede, såvel i sol som i regn – og derfor er der da god grund til at mindes den festlige komedie med »Du skønne fortryllende Kirsten«, teaterure, skolekæresteret, hvor jeg nu kun mindes, at det var to lærere, der »tog hinanden for livet«, og som vi stadig ser et glimt af i Ringe af og til.

Den gamle skole ved Søvej satte så afgjort noget i sving, hvis værdier der stadig leves med – og mit tilbageblik må udmunde i en tak og et »til lykke« omkring de 100 år, fordi efterskolen stadig består og sætter skub og inspiration i disse års ungdom.

Niels P. Andersen
(1943–44)

Året er 1946

Alt bærer præg af de forgangne års begivenheder: besættelse, befrielse, bomben over Hiroshima.

Man har tit nok fået at vide, at man var en »30-model«, altså 1946 – 16 år. En tid, der vel for alle 16-årige er kaotisk, men vel nok i særlig grad for os, der havde været børn i den mørke, utrygge tid. Vi havde oplevet den vidunderlige 4. maj-aften ved radioen, men også den 6. august med bomben over Hiroshima – det gjorde os bange. Tit sagde de voksne: Det bryder løs igen!

16 år og en glubende appetit på at lære noget. Jeg husker oplysningsforbundenes mange fristende tilbud, men så skulle man rejse til Odense; det kunne der ikke være tale om, pengene var små. Ét barn holdt til bogen betød virkelig afsavn for en lille landbofamilie. Så faldt det da også meget godt i tråd med mine 7 år i Årslev friskole at tage 5 måneder på Ringe Efterskole. Transporten frem og tilbage var cykel, hvis ellers dækkene kunne holde – der var rationering og mangel på alt – ellers tog fra Pederstrup til Ringe.

Ryslinge Højskole var endnu belagt med tyske flygtninge, så derfor var *Hannerup* (højskolelærer i Ryslinge) lærer på eftersko-

len den vinter. Hannerup havde regning og historie med os. Han var vant til ældre og mere lydhøre elever, men et ordentligt svirp med pegepinden i katederet kunne nok skaffe ro. Interessant var det, når Hannerup kom ind på, hvad de forskellige bynavne betød. *Bertel Nielsen* må have haft dansk med os – jeg husker bedst de 10 spørgsmål, vi skulle besvare ved skoleårets slutning. Et af dem lød: Skulle Danmark have kæmpet den 9. april? Jeg husker også mit svar!

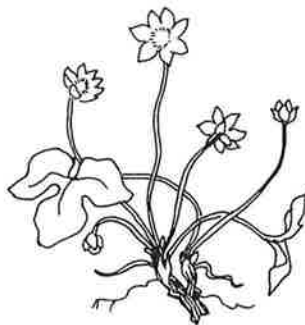
Håndarbejde, gymnastik og folkedans varetog *Karen Svenstrup*, fag som jeg hele mit liv har holdt af og interesserer mig for stadigvæk, men den vinter gik det slet ikke. Vi to »swingede« ikke! *Hedemann* var den høje, alvorlige, travle mand, som alle havde en knusende respekt for. Hans modstykke, *Dagmar Hedemann*,

havde en udstråling, der gjorde os alle godt tilpas. Hun var den milde, moderlige, som vi kendte fra sundhedslære og fra en lille gemtlig avis, som vi kunne skrive indlæg til og aflevere til fru Hedemann, som så redigerede avisen.

Min vej gik videre til naboinstitutionen Ringe børnehaven, hvor jeg passede børn, og også til Ringe musikskole, som dengang lå på Søvej, hvor jeg tog undervisning i violin ved *Aksel Aagaard*. Derefter 3 måneder på Snoghøj gymnastikhøjskole, plads i huset og gymnastikleder i en del år. 5 måneder på Langelands Husholdningsskole, også leder af gymnastik og folkedans der. Terkel, min senere mand, var samtidig elev på landbrugsskolen der.

Ja, vi må sige, at det er i de unge år, der sker en masse. Bryllup i 1952, en rigtig solskinspige dukkede op i 1954 og en rigtig ønskedreng i 1966 – verdens vidunderligste børn, siger jeg tit til mig selv, ihukommende det gamle ord: Enhver so synes bedst om sine egne grise!

I mange år var jeg medhjælpende hustru på gården, men ønsket om en uddannelse var der stadig. I 1970 blev jeg kirkesanger og har været det siden, og omkring den tid tog jeg uddannelse

som beskæftigelsesvejleder og har arbejdet for Ullerslev kommune i 11 år. Det er to jobs, som fint kan kombineres. Langs med underviser jeg i aftenskolen i patchwork og blomsterbinding, men det er nok sang og musik, der har betydet mest i tilværelsen. Jeg husker, at min mor altid sang ved arbejdet, og min fars sang eller fløjten kunne vi høre tidligt om morgenen fra mælkevognen på vej til eller fra mejeriet, så det er ikke så underligt, at de ældre i terapien på det plejehjem, hvor jeg arbejder, siger: Ved du af, at når du ikke snakker, så synger du?

I 1979 købte Terkel en trompet og jeg en kontrabas, og det var et godt køb! Nu spiller vi henholdsvis i harmoniorkester og strygeorkester, og jeg er med i en spillemandskvartet, der kalder sig »Husmændene«. Vi har haft utrolig mange gode oplevelser med sang og musik, og det er vi taknemmelige for.

Nu hilsner til alle kendinge på Ringe Efterskole og gode ønsker fremover!

Marie Bøgely Rasmussen
(senere Vestergaard Hansen)
Lodskovvej 27
5863 Ferritslev

Hjertelig til lykke med din 100-års dag.

Du er nok blevet sminket lidt hist og her og har fået foretaget småoperationer; men det lader til, at alderen ikke trykker dig nævneværdigt.

Jeg sidder her i skrivende stund og glæder mig til på lørdag, hvor jeg skal til 25-års jubilæum på Ringe Fri- og Efterskole. Det bliver sjovt at gense de gamle venner og skolekammerater. Inge og Lene har gjort et kæmpearbejde for at samle os (stor tak til dem), så forhåbentlig møder der mange op.

For en uges tid siden modtog jeg en opfordring til at skrive et indlæg til jubilæumsskriftet. Det var underligt, for jeg havde netop samme dag i en klasse fortalt om mit efterskoleophold, som for mig betød fire meget væsentlige ting:

1. Jeg mødte masser af jævnaldrende unge fra forskellige miljøer.
2. Jeg flyttede hjemmefra – og blev mere selvstændig (havde hidtil levet en beskyttet landsbytilværelse).
3. Jeg oplevede min første alvorlige forelskelse (husker du mon det, Mogens?).

Kære gamle skole -

4. Jeg blev bekræftet i min barnheds drøm om at blive lærer (underviser nu på en privatskole i Slagelse).

Meget er forandret siden 1961. Bl.a. har den udvidede undervisningspligt ændret strukturen på mange skoler.

Da jeg kom på efterskole, var det efter 7 års obligatorisk skolegang. – Vi skulle ikke afslutte med prøver af nogen art. I det halve år kunne vi koncentrere os om fællesskabet og fornøjelserne som det primære. Min tid på Ringe Fri- og Efterskole tegner sig i erindringen som en lang række af forpligtende og uforpligtende oplevelser, som tilsammen har medvirket til at give et bredt erfaringsgrundlag.

Det er vanskeligt at drage en enkelt situation frem.

Og dog –! Jeg husker tydeligt, at vores forstander en morgen kiksede i Fader Vor. Det var pinligt for os alle –.

Morgensangen – ja, sangen i det hele taget – har altid været et vigtigt element i mange frie skolars hverdag – og er det vel stadig.

Desværre har de fleste kommunale skoler – af praktiske eller holdningsmæssige (måske holdningsløse) grunde opgivet den

tradition. Nu, hvor jeg sidder og graver i min hukommelse, mindes jeg alligevel mange små episoder fra Ringe-tiden, men det kan vist kun have de impliceredes interesse, at jeg fortæller om dem. Jeg vil derfor slutte med at citere et par af mine egne elever.

Jette og Tina ønskede af forskellige grunde at forlade deres daværende skoler efter 8. klasse. De tog 9. skoleår på en efterskole og er nu tilbage i »systemet« igen. De siger om deres efterskoleophold:

»Vi lærte, hvor vigtigt det er at samarbejde, hvis man vil nå et mål.

Vi lærte, at det demokratiske samfundssystem kan være besværligt, men at det godt kan fungere, hvis man viser hinanden respekt og tolerance.

Vi lærte, at man bør kende sine ansvarsområder, før man påberåber sig sin ret.

Vi lærte, at »ude er godt – men hjemme er bedst«.

Og så havde vi det dødsenkelt.«

**Og jeg er helt enig!
God vind fremover!**

*Birthe Arentsen
årgang -61*

*Nok skal eleverne
proppes med lærdom og kultur
– men lidt medisterpølse
skal der nu også til
engang imellem!*

Jeg er blevet opfordret til at beskrive skolesystemet i den afrikanske stat, hvor jeg har været bosat gennem flere år.

I det land, der her er tale om, benyttes fortrinsvis det amerikanske skole- og undervisningssystem, dog tilpasset de lokale forhold. Børnene optages i første børnehaveklasse allerede som 4-årige; til forskel fra vort system er det en betingelse for optagelse, at forældrene forinden underskriver en erklæring om, at skolen har ret til at afstraffe eleven korporligt, men det er i virkeligheden blot en formssag, der helt reelt har en præventiv virkning; de afstraffelser, jeg har været vidende om, har været et rap eller to over fingrene med en lineal.

Så snart barnet begynder i første børnehaveklasse, går man straks i gang med indlæring af alfabetet og tallene, mundtligt såvel som skriftligt. Desuden undervises der i fag som religion, musik, landets kulturhistorie, hvor børnene f.eks. lærer nationalsangen; der undervises samtidig i det, man på engelsk kalder »physical education«, der dækker svømning, alle slags boldspil, gymnastik, atletik osv.

Når børnene begynder i første klasse, kan de både læse og skrive

på samme niveau, som elever i anden klasse i Danmark. I første klasse får børnene bl.a. undervisning i biologi foruden de samme obligatoriske fag, der undervises i her i landet på tilsvarende klassetrin.

Endnu en forskel fra de metoder, der benyttes her, er, at i de to første skoleår dernede er undervisningen særdeles koncentreret og temmelig krævende for børnene; der er hjemmearbejde lige fra begyndelsen, og de bliver hurtigt vænnet til, at det *skal* gøres. Disciplinen er enormt god, og eleverne bliver fra første færd indlært respekt for både lærerne og stoffet. Som årene går, bliver forskellen i indlæringsprocessen mellem deres og vort system udjævnet, men selv i de højere klasser er disciplin og respekt stadig på højeste niveau.

Samtidig vil jeg fremhæve en anden god ting, som jeg personligt mener, vi i Danmark med fordel kunne adoptere, nemlig brug af skoleuniform; her oplever jeg dagligt det evige (og dyre) tøjræs, hvor det gælder om ikke at skille sig ud fra mængden, uanset om forældrene har råd eller ej. I »mit« afrikanske land løste brugen af skoleuniform mange børnefamiliers tøjproblemer – der

Et andet skolesystem

var simpelthen ikke noget problem.

Alle elever ved fra den allerførste begyndelse, at de skal gå i skole de næste 13 år, og derfor er det uhyre sjældent, faktisk uhørt, at ordet »skoletræthed« forekommer. En anden grund til, at børn end ikke kontemplerer at forlade skolen i utide, er, at der intet socialt sikkerhedsnet findes. Til forskel fra vort hjemlige familiemønster kommer den afrikanske familie i første række, det er en simpel regel, og samtidig en æres-sag, at børnene senere i livet, i større eller mindre grad, sørger for deres forældre, søskende osv. Det er en helt naturlig ting, at forældrenes bedste investering er at give deres børn en god skoleuddannelse, og det er lige så naturligt for børnene, at de efter endt uddannelse »betaler renter« i den form, at det nu er dem, der har forsørgerpligten i familien, derfor er de fra barnsben helt på det rene med, hvor vigtigt skolearbejdet er.

Lene Baker (Lene Hansen)
(årgang 1951)

I anledning af et 100 års og et 20 års jubilæum

1. august 1966 blev begyndelsen på en ny periode i Ringe Fri- og Efterskoles historie.

Efter mange års trofast tjeneste ønskede forstander *Karl Hedemann* at fratæde, og et nyt lederpar skulle findes.

Valget faldt på *Kirsten og Gunnar Kjær*, som på daværende tidspunkt var friskoleledere på Oure friskole på Sydfyn.

Hvad man håbede, men ikke vidste, men som er blevet bekræftet mange gange, er, at dette valg var en stor lykke for vor skole.

Stillingen krævede også sin mand, for der var meget at gå i gang med, blandt andet overgangen fra vinter- til sommerskole, til 10 måneders fællesskole for drenge og piger. Dette betød selvfølgelig nogle praktiske ændringer og – efterhånden som elevtallet voksede – også krævede flere og større lokaliteter, samtidig med, at almindelig standard i det omgivende samfund krævede anderledes faciliteter.

Ud fra disse kendsgerninger gik bestyrelsen i gang med planlægningen af et byggeprogram, som kom til at strække sig over 18

år, og som i store træk kom til at forløbe således: Ny opholdsstue i 1968, ny forstanderbolig i 1970, og det var i sandhed ikke nogen luksus, at Kirsten og Kjær + fire børn fik deres eget hjem. I mange år havde de lejlighed, hvor der er kontor – og det var meget lidt privat – intet privat køkken. Spisestuen var lærerværelse, dagligstuen var kontor osv.

Friskolen blev udflyttet i 1973 til selvstændige bygninger, som senere er udvidede flere gange – ny værkstedsbygning i 1973, den nye pigefløj i 1974, og sidst, men ikke mindst den nye foredragssal

og gymnastiksal med tilhørende faciliteter.

Jeg tror nok, at man kan sige, at rent bygningsmæssigt lever skolen nu op til tidens krav og normer, ligesom udenomsfaciliteterne findes smukke og velpasede. Det kan måske ved første øjekast synes lidt flot, at så megen plads ligger uudnyttet hen, men jeg er overbevist om, at det er af stor betydning både for de elever og forældre, der kommer her, at smukke og velplejede omgivelser giver et godt indtryk, således at man befinder sig godt, og for eleverne, som oplever, at tingene er

*Hårde vilkår:
Skole og byggeplads
på samme tid*

*Kirsten
og Gunnar Kjær*

i orden, også derigennem føler et ansvar overfor deres omgivelser.

Men en ting er, at bygningerne er tidssvarende og følger sig smukt ind i de omgivende anlæg, vigtigere er dog, at det liv, der leves og opleves i disse gode rammer, det gøres ikke uden trofaste og ansvarsbevidste medarbejdere, og det er mange, der gennem kortere eller længere tid har gjort en god indsats for vor skole – men det er vel naturligt, at det er lederparret, der tegner billedet.

Med Kirsten og Kjær ved roret i de 20 år, som jeg her har beskrevet, må man sige, at det har været

en lykkelig sejlads, og hvor jeg er taknemmelig for at have fået lov til at være med som passager.

Kirsten og Kjær, der netop i år kan fejre deres 20 års jubilæum her ved skolen, har ved deres tro-

faste virke skabt stor respekt omkring sig, altid med sindet åbent, lyttende til, hvad der rører sig i tiden, men aldrig svigtende det livssyn og den grundholdning, som er skolens baggrund og ståsted, at mennesket er af ånd og således skabt i Guds billede, det er den holdning, som har båret Ringe Fri- og Efterskole i alle årene siden 1875, da friskolen startede. Det er stadig lige vigtigt at holde hinanden fast på dette grundlag, stå ved det – og tro på dets værdi.

Så hæv dig, skole, og frygt kun ej: forældet aldrig blev livets tale, før trættes hist ude af dans og leg på fjordens tilje de bølger svale.

Når hjertet ager
livs-ord modtager,
vi alt hernede det forår smager,
som ældes ej.

Jacsvob Knudsen

Bendt Jensen.

*Så fik de endelig
eget hjem!*

- ikke kun en arbejdsplads

Ringe Fri- og Efterskole er for mig ikke kun en arbejdsplads, hvor jeg har været ansat i 18 år. Skolen er blevet en del af mit liv, som kan sammenlignes med at være ombord i et sejskib.

»Snart vippes vi oppe
på bølgenes toppe
snart nærmes afgrunden i
flyvende spring«.

Således karakteriserer mit hjem-
sogns digter, *Ambrosius Stub*,
menneskelivet, og denne karak-
teristik kan udmærket bruges om
livet på en skole.

Læsere af jubilæumsskriftet
forventer sikkert at få et indblik i,
hvad der er formålet for det dag-
lige arbejde. Skal man give en ob-
jektiv og rammende karakteristik
af livet på en skole, vil det nok
være en fordel ikke at have haft sit
daglige virke der i mange år. Jeg
håber og tror imidlertid, at mange
kan give mig ret, når jeg siger, at
vi her på skolen har bevaret troen
på, at det enkelte menneske gen-
nem en alsidig oplevelse og på-
virkning, som modtages i frihed,
kan udvikle sig til et ansvarligt og

selvstændigt menneske med for-
ståelse for hensynet til helheden.

Med til livet på skolen hører, at
man mødes og skilles. Hvert år
får vi nye elever og som regel også
enkelte nye kolleger, og det er
mit indtryk, at arbejdet her på
skolen har givet en god baggrund
for at tage nye udfordringer op.

Derimod kan man ikke undgå
med vemod at tænke på *Åge Stok-
holms*, *Verner Tanges* og *Sander
Villadsens* alt for tidlige død.

Verner Tange, der var skolens
formand gennem mange år, re-
præsenterede med sit stilfærdige,

beskedne væsen og sit lune på en
tillidsvækkende måde skolens fol-
kelige bagland.

Åge Stokholm, indehaver af
Ringe Lervarefabrik, blev til-
knyttet skolen som underviser i
kreative fag, og vi husker ham
som et menneske, der gav andre
mod til at være sig selv, og han var
altid nær hos dem, der mest behø-
vede hans støtte og nænsomme
vejledning.

Sander Villadsens nylige død
gjorde et stærkt indtryk på os alle,
med sin renfærdighed, naturlige
ro og hjælpsomhed kom han i af-

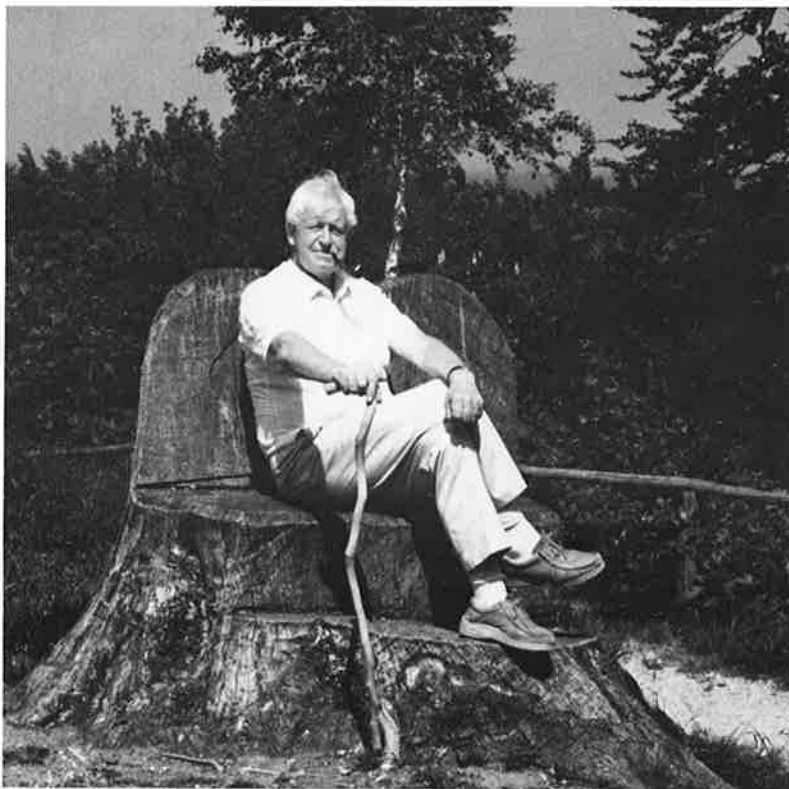
*Familien i de
nye omgivelser*

gørende grad til at præge livet på skolen. Sammen med bestyrelsen og Kjær var Villadsen med i planlægningen og gennemførelsen af udbygningen og restaureringen af skolens faciliteter, så vi i dag har glæde af at kunne arbejde i en tidssvarende og velfungerende skole.

Man kan nok spørge, hvad der er afgørende for en skoles omdømme: er det bygningerne, formålsparagrafferne, ledelsen, eleverne eller personalet, men uanset, at vi er mange, der har illusioner om at have bidraget positivt til Ringe Fri- og Efterskoles omdømme, så er det nok sådan, at skolefolk, forældre og elever betragter Ringe Fri- og Efterskole som *Kjærs skole*, hvilket han vel næppe kan være utilfreds med, og *Kirsten* under ham sikkert gerne æren, selv om hun godt kan tilkomme sin del af den.

Vel, der findes sikkert enkelte læsere af jubilæumsskriftet, som gerne vil have sig frabedt at være ansvarlig for Ringe Fri- og Efterskoles omdømme, men sådan er vi jo så forskellige.

Skulle der være nogen, der ikke kender Gunnar Kjær, kan jeg fortælle, at han er vokset op på en hedegård i Vestjylland, men faderen tvivlede på sønnens landbrugsfaglige evner, så *Gunnar Kjær* blev først postbud og senere lærer, og efter at have udøvet lærergerning i Danmark på Samsø og i Argentina og gået grueligt meget igennem, blev han forstander på Ringe Fri- og Efterskole i 1966.

Om hans betydning for skolen kan man sige, at han er at sammenligne med et gammelt egetræ, hvor knudret og uforudsigeligt det end er, så er det sådan, at det udfylder en stor plads i skoven, det kræver plads, men det er karakteriseret ved ikke at skygge for andre levende vækster.

Vel vidende, at også vi andre, der er ansatte på skolen, fortjener at blive portrætteret, vil jeg dog fortsætte med en tak til de forældre og elever, der i tidens løb har valgt Ringe Fri- og Efterskole. Skolens ansatte er mennesker på godt og ondt ligesom de elever,

der vælger skolen. Det kræver ikke særlige forudsætninger at blive elever på denne skole; men vi kræver respekt for det formål, vi er forpligtiget overfor, og alene den omstændighed, at vi i 100 år på denne skole har begyndt dagen med at synge en morgensalme, bede fadervor og synge en sang til, synes jeg vidner om gensidig respekt og forståelse.

Jeg vil slutte med at ønske Ringe Fri- og Efterskole til lykke med de 100 år, og jeg vil ønske, at de elever og forældre, der vælger skolen, må blive glade for valget.

Asger Madsen.

Hvad hånden former...

En skole er jo en levende organisme, som bestandig er i bevægelse. Således har udviklingen medført et stigende behov hos eleverne for at komme det praktiske virke på nærmere hold.

Omkring 1980 spekulerede vi meget på, hvorledes vi bedst muligt kunne indrette os for at imødekomme behovet for at få kombineret teori og praksis.

Ca. 1300 m i luftlinie fra skolen havde Ringe kommune et nedlagt landbrug med tilhørende 2 ha til salg. Efter mange overvejelser købte skolen gården. Der blev opstillet følgende indretningsprojekt:

1. Nedbrydning af alle eksisterende båse og svinstier, kalvebokse m.v.
Afrensning af alt brugeligt materiel til genbrug.
Oprydning af eksisterende gulv.
Nylægning af gulv i alle udbygninger.
Indlægning af varme- og vandinstallation.
Hævning og understøttelse af lofter.
2. Rumindretning:
Motorlæreværksted
Keramikværksted

Træværksted
Teorirum
Cafeteriakøkken
Fyrrum
2 baderum.

Ud- og opbygningsfasen har vist sig at være en yderst vigtig fase, idet der her er indgået en teoretisk undervisning forud for den praktiske virkeliggørelse.

Arbejdet har været og er yderst nærværende for de elever, som er involveret, fordi de oplever og trænes i nogle arbejdssituationer, hvori de tilegnes nogle håndværksmæssige kvalifikationer, som enhver senere har brug for i mange situationer.

Denne ombygnings- og indretningsfase regnes at ville vare skoleåret 1986 ud.

Der er ingen tvivl om, at vi med erhvervelsen af Værkstedsgården har fået tillagt skolen nogle værdi-

fulde pædagogiske udfoldelsesmuligheder. Mange elever, der har været »kursus« igennem, har givet udtryk for positive oplevelser i udførelsen af de forskellige indretningsprojekter.

Det forholder sig således, at de praktiske tilbud ikke alene tiltrækker eleverne med udprægede praktiske anlæg. Der er en generel trang til at få etableret praktisk erfaring sideløbende med den teoretiske indføring på de forskellige områder.

Mennesket fungerer bedst som en helhed, teori og virkelighed skal gå hånd i hånd. Til opfyldelse af denne målsætning indgår Ringe Fri- og Efterskoles værkstedsgård som et godt aktiv! Vi må altid huske, at »Hvad hånden former, er åndens spor«.

Gunnar Kjær.

Thomas Nielsen
var en flittig gæst
i køkkenet

Tro og virke

Hvad end af stort kan nævnes om den frie skole, vil den dø af ælde, om ikke der bestandig findes mennesker, der i troen på den tilfører den nyt liv!

De tyve år, hvor Kirsten og jeg har været betroet lederskabet ved Ringe Fri- og Efterskole, har vi udelukkende været omgivet af medarbejdere, som i kraft af troen på skolens grundlag og indhold har virket og værnet om den, tilført den nyt liv og ført den frem til, hvad den er *i dag*. Yderligere har disse vore medarbejdere hovedandel i, at de tyve år for vor familie blev til et trygt og meningsfyldt tidsafsnit.

Aage Stockholm

Sander Villadsen

Verner Tange

Kjærs udnævnelse til Ridder af Dannebrog

Lad det være os tilladt i dette jubilæumsskrift at udtrykke vor hjerteligste tak og dybeste respekt for *alle* nuværende og tidligere medarbejdere på Ringe Fri- og Efterskole.

I rækken af den medarbejderstab, der gennem tyve år har virket her, er der fire mennesker, som ikke er mere. Om dem alle kan det siges, at fælles for dem var, at de betragtede skolen som deres, gik ind for den i enhver henseende, lagde hele deres kunnen og viden i arbejdet for den!

Ligeledes var det et fællestrek, at de alle var af højeste menneskelige karat. I enhver sammenhæng var de blandt de første iblandt os, når det gjaldt skolens sag. Deres navne er indføjet i de kærester minder, vi har.

»Evigst ejet kun det tabte« udtrykker den fulde sandhed, når det gælder:

Lærer *Thomas Nielsen*

1946–1967

Lærer *Aage Stokholm*

1967–1976

Pedel *Sander Villadsen*

1969–1986

Skolens formand *Verner Tange*

1962–1981

Æret være deres minde!

Kirsten og Gunnar Kjær.

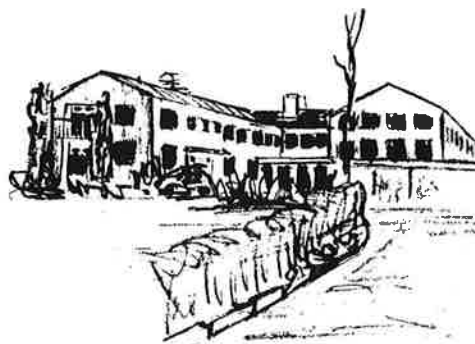
Få dage før jul i 1983 oplevede Kjær den meget store glæde at blive udnævnt til Ridder af Dan-

nebrog – indstillet til denne hæderstitel af »Foreningen af Frie Ungdoms- og Efterskoler«, i hvis styrelse Kjær har haft sæde i en lang årrække. Man har ønsket at påskønne det målbevidste, dygtige arbejde og hans aldrig svigtende indsats for de frie skolers forhold.

Nu er det jo ikke første gang, en person har modtaget Ridderkorset, det erhverves jo ofte pr. automatik, uden at man dog af den grund skal undervurdere værdigheden. I dette tilfælde er det dog enestående, idet der mig bekendt kun i sjældne tilfælde er blevet vist en friskolemand en så stor hædersbevisning.

I taknemmelighed for hans virke har han fået det tildelt – og jeg ved, at han kan bære det med ære.

Bendt Jensen.

En hilsen til Ringe Efterskole i anledning af 100 års jubilæet

Vi er nok mange, der sender en venlig tanke og en hyldest til Ringe Efterskole i anledning af de 100 år, den runder i år.

Det er netop i år (dvs. årg. 1945/46) 40 år siden, jeg havde den glæde at være elev på Ringe Efterskole, hvor Hedemann var forstander.

Jeg havde mange dejlige oplevelser på skolen, som har haft betydning for mig hele livet, hvor man tit og mange gange i livets hårde skole må sige til sig selv: »Løft dit hoved du raske gut«. Det er bl.a. en af de ting, man lærer inden for den frie skole – at se frem, men ej tilbage.

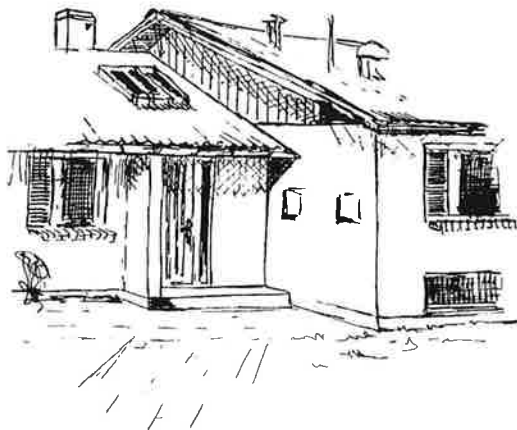
Selv stammer jeg fra et hjem, hvor Grundtvig og Kold hang på væggen, og der blev skabt respekt om disse ting. Men derfor er vi

nok alligevel nogle stykker, der med dårlig samvittighed har svigtet de gamle normer. På trods af dette sidder det dog i vort hjerte, og vi ved jo egentlig nok, hvor vi hører til.

Jeg har også haft en dreng på Ringe Efterskole i 1968/69 og 1969/70 hos forstander Kjær. Det var også en dejlig tid for Jens, som modnede ham meget. Der fik vi så igen en god tid på skolen. Den har også givet Jens så meget med på vejen, så han er en af Danmarks unge, som vi forældre stadig kan være stolte af.

Derfor til lykke, Ringe Efterskole, og tak for min del. Held og lykke fremover.

Marie Elisabeth Lauridsen
Knud Urnes Vej 8, Tved
5700 Svendborg

»Nu er det længe siden -«

– en sang, vi stiftede et kraftigt bekendtskab med for nu 7 år siden, da vi var på »holdet«.

Det er også den følelse, jeg har nu, hvor jeg skal tænke tilbage. Meget er sket siden, mange indtryk og erfaringer er kommet til, men een ting står for mig som noget specielt for opholdet: At skulle være sammen med så mange andre, så mange måder at tænke på, være på, og skulle få noget konstruktivt ud af det.

Sidenhen er det en ting, der er gået igen i mange sammenhænge, og hver gang har det været lige spændende og lige besværligt.

Med det håb, at vi kan ses igen, forhåbentlig allerede i forbindelse med jubilæet, vil jeg slutte.

Henrik Kudahl Jørgensen
(årgang 1978–79)

Ved 100 års jubilæet på Ringe Efterskole

Her fra det østlige hjørne af Danmark skal der også være en hilsen til skolens jubilæum.

Som forældre til flere børn, der alle har været på Ringe Efterskole, har vi meget at sige skolen tak for.

Man kan spørge: Hvorfor blev det Ringe Efterskole, der ligger så langt fra Bornholm?

Efter at jeg selv har været på Vallekilde Højskole og der var sammen med flere, der havde været elever på Ringe Efterskole og kun hørt ros om den, og derudover har flere gode venner på Fyn fra højskoletiden, var det altså bare der, vi anbefalede vore 2 drenge og 2 piger at tage hen.

Den første, vi havde på skolen, var bare uheldig at få influenza den vinter med deraf følgende virus med mange komplikationer og sygehusophold, som alle på skolen tog sig kærligt af – det glemmer man ikke, når man bor så langt fra. – Tak til alle!

Der er ingen af vore fire, der har fortrudt, at de rejste til Ringe, nummer to endog med et år i køkkenet.

Hvor har de mange minder at tale om, når de er samlede herhjemme, det er af glæde og med megen latter.

Til dags dato har vi bare fået 2 nye i vor familie, og de er såmænd fra omegnen af efterskolen – det har vi megen glæde af.

Jeg vil hermed ønske alt godt for skolens fremtid, og at den stadig må fortsætte i samme ånd, som vi har oplevet den sammen med vore børn.

På familiens vegne ønsker vi skolen et rigtig godt og festligt 100-års jubilæum med hilsen fra

Henning og Inge Hansen
Lyrsbyskov 4
3751 Østermarie
(årgang 1976-77)

Kære Kirsten og Gunnar Kjær

Da jeg, desværre, er forhindret i at være tilstede ved denne store mindedag for Ringe Fri- og Efterskoles 100 års jubilæum, vil jeg sende mine varmeste hilsner samt ønsker om en rigtig god dag og håb om, at skolen må fortsætte med sit virke – mindst 100 år endnu.

Udover det kan jeg fortælle jer, at de ti måneder, jeg tilbragte på Ringe Fri- og Efterskole, i skoleåret 83-84, for mig har været det bedste år i min skoletid. I lærte mig noget om at fungere i et samfund, omend det var nok så lille. Det, jeg lærte i det år, har jeg siden brugt meget, og kun positivt. De få dårlige minder, jeg har fra opholdet, falmer totalt, når jeg tænker på alle de gode timer, jeg har tilbragt i gode venner og læreres selskab.

I modtager hermed mine bedste – og varmeste – hilsner, med ønsket om endnu et godt år med gode elever – selvom de næppe kan blive lige så gode som min årgang.

Jeg håber at kunne være tilstede den 18. oktober.

Kærlig hilsen
Kirsten Hjort (»Gysse«)
(årgang 1983-84)

Finn Due Larsen

Belæring – Leg – Berigelse – Diskussion – Udflip! – Alvorsstund – Sammen si' om si' – Eftertænk-somhed – Foredrag – Fest! – Kreativitet – Spil – Sørgmodighed – LIV!! – Afsked...

Med disse ord kan et efterskoleophold karakteriseres, og jeg vil tro, at de, der har prøvet det, ikke bare vil nikke genkendende til disse karakteristika, men de vil også uvilkårligt finde oplevelser frem i hukommelsen, som kan knyttes til dem. Og så kan det for så vidt være ligegyldigt, om det ligger 50 eller – som det er for mit vedkommende – 4 år tilbage i tiden...

1982/83 på Ringe Fri- og Efterskole står for mig som noget helt for sig selv, noget totalt usammenligneligt, der ligner intet, jeg har oplevet hverken før eller siden. Man kan sammenligne det med en vandring ud ad landevejen, hvor man pludselig finder en spændende sidevej, hvorefter man igen vender tilbage til landevejen. Landevejen kan også in-

deholde mange spændende oplevelser, men den der sidevej glemmer man aldrig...

Men det kan selvfølgelig have den virkning, at man beslutter at opsøge en anden sidevej, for mit vedkommende gælder det i hvert fald, at jeg er fast besluttet på at tage på højskole, hvilket jeg vil tro er en udbredt effekt blandt de udvalgte, der har været så heldige at prøve et efterskoleophold. Skal jeg, også for at genopfriske 82/83-årgangens hukommelse, forbinde mit ophold med de i starten nævnte ord, vil det kunne se ud som følger:

Belæring/Leg: Kjær står på hovedet for at illustrere, at man bør lege noget mere... *Berigelse:* Nattebet...! *Diskussion:* »Storvasken« om sammenholdet/klimaet på skolen... *Udflip!:* Karnevallerne, skuespillene, »krybskytte«-jagten, o.m.m.m.... *Alvorsstund:* Torben & Polle forlader efter stor dramatik omkring Polle skolen.. *Sammen si' om si':* Opvisningen! *Eftertænk-somhed:* Efter en ordentlig »skulle« af Kjær... *Foredrag:* Kjærs morgenstart, den sympatiske modstandsmand, den livlige, franske højskolekvinde... *Fest:* Efterskole-besøgene, Kjærs 60-årsdag... *Kreativitet:* Hos Esther i kælderen, Thorbjørns

En karakteristik

patchwork-bold, Kjærs danskundervisning, os, der kendte den... *Spil:* De Olympiske Ringe-Lege, »Bio«s famøse Derby-spil... *Sørgmodighed:* Lones og hendes vens dias-serie om OS...

Må jeg have lov at ønske Ringe Fri- og Efterskole til lykke med 100-års jubilæet, jeg har aldrig fortrudt sidevejen!

Finn Due Larsen
1982/83

Fra elevforeningens gamle protokol

Ingen af de 3 forstandere for Ringe Efterskole, som jeg har kendt, har lagt skjul på, at elevforeningen er et værdifuldt aktiv for efterskolen. De gamle elever er gode ambassadører, når det drejer sig om at skaffe nye elever til skolen – dels er det jo en historisk kendsgerning, at når de gamle elever selv bliver forældre, så er det næsten sikkert, at deres børn, når den tid kommer, bliver sendt til den efterskole, som man selv føler sig knyttet til.

Lad os derfor, i anledning af jubilæet, dykke ned i elevforeningens historie ved at kigge i den gamle protokol.

Som *Lidde Brønholt* (dengang hed hun Højlund), elevforeningens første formand, skriver i sin artikel her i jubilæumsskriftet, blev elevforeningen stiftet på elevmødet den 9. juni 1929 med det formål at vedligeholde forbindelsen mellem skolen og dens tidligere elever – og gennem udgivelsen af et årsskrift søge at bevare sammenholdet mellem eleverne indbyrdes.

Kontingentet var yderst beskedent, kr. 1,50, som betaltes ved modtagelsen af årsskriftet.

Netop årsskriftets udgivelse var elevforeningens hovedopgave. – Det var spændende, når

man i november mødtes hos Birkelund og kunne konstatere, at der så godt som intet stof var indløbet til årsskriftet, som skulle udkomme inden jul! – Så måtte man lægge pres på de stakkels lærere og nærboende gamle elever for at få dem i gang med fyldepenen – og mærkeligt nok, så lykkedes det altid at få sendt et acceptabelt årsskrift ud – til tiden!

Det er morsomt at se elevforeningens første regnskab. Medlemsbidraget + renter indbragte kr. 189,52. Trykning af årsskriftet beløb sig til kr. 80 – og man sluttede året med et overskud på kr. 102,40!

Herudover hjalp man Birkelund med at tilrettelægge elevmødet.

Allerede i 1933 turde man binde an med at opføre Erik Bøghs »Et uhyre« ved elevmødet, hvor man efter forestillingen bød på rødgrød i den illumineerede have og sluttede med dans i gymnastiksalen, indtil de sidste tog skulle afgå fra Ringe station.

Bestyrelsen begyndte hurtigt at uddelegere opgaverne; således blev det besværlige arbejde med at skaffe artikler til årsskriftet nu overladt til et nyvalgt bestyrelsesmedlem, *Poul Fischer*.

Arbejdet med at pakke og udsende årsskriftet havde for en stor del været overladt til Birkelund, men nu overtog bestyrelsen selv dette. I 1934 havde man en kassebeholdning på kr. 255,35, så nu tog man skridt til at ændre lovene, så formålsparagraffen fik et 3. punkt, der lød: »At understøtte ubemidlede elever af foreningens overskud.«

Endvidere udvidede man aktiviteterne med en julefest og deltog i arrangementet af den årlige cykeltur, der den gang gik til Bornholm.

Allerede i oktober 1935 kunne man overlade 80 kr. til Birkelund, som han efter eget skøn kunne uddele til 2 elever a 40 kr. som elevforeningens hjælp i en trængt situation.

Ved julefesten kunne man klare underholdningen ved »egne kræfter«, idet såvel Dorothea som Peter Birkelund samt enkelte bestyrelsesmedlemmer gav et godt bidrag i form af oplæsning og »kunstneriske« aktiviteter.

I 1936 havde skolen 50 års jubilæum, og bestyrelsen tog meget aktivt del i forberedelserne til en fest, der varede i 2 dage. Den sidste dag var der 300 deltagere!

Efter Birkelunds død tog man, for at yde fru Birkelund støtte,

størst mulig hånd om elevarrangementerne, ligesom man foretog en indsamling til en gravsten på Peter Birkelunds grav.

I 1939 afløstes Lidden Højlund på formandsposten af *Kristian Birkelund*.

Ved julefesten var der usædvanlig mange deltagere, ca. 200. – Det skyldtes sikkert rygtet om, at Dorothea Birkelund nu ønskede at rejse fra skolen, og at de gamle elever ønskede at holde en sidste julefest sammen med hende!

Ved elevmødet den 9. juni 1940 takkede Dorothea Birkelund *Karl Hedemann* for, at han var villig til at lade elevmøderne afholde fuldstændig i den gamle form.

Julefesten 1940 gav et pænt overskud, så man overlod Karl Hedemann 50 kr. til elevunderstøttelse til den sommerskole for piger, som han havde til hensigt at påbegynde den følgende sommer.

Ved elevmødet 8. juni 1941 ønskede Kristian Birkelund sig fritaget for formandshvervet, hvorfor man valgte *Poul Fischer* til ny formand.

Man besluttede på et senere bestyrelsesmøde at give en ekstraordinær håndsrækning til en af sommerskolens elever på 25 kr.

Man forsøgte sig med en 1-dags cykeltur til syd- og østfynske herregårde samt Lundeberg strand. Det blev en succes med 60 deltagere!

På elevmødet den 7. juni 1942 trak man kraftigt på een af skolens meget afholdte tidligere lærere, forstander *J. P. Isen*, Nr. Broby Fri- og Efterskole, idet han både talte alvorligt om eftermiddagen og om aftenen leverede en ustyrlig morsom underholdning i form af oplæsning i forskellige forklædninger.

Til dansen havde man nu råd til at engagere et »rigtigt« orkester: Th. Sørensen.

3. juli havde man arrangeret en cykeltur til Fåborg-egnen. Det blev en succes med 70 deltagere. Leder: *Karl Hedemann*.

I 1943 måtte man undlade at arrangere cykeltur – det var ikke mere muligt at fremskaffe cykeldæk!

Man ydede stadig hjælp til trængende elever, dette år hele 100 kr.

Elevmødet den 11. juni 1945 blev jo særlig festligt, idet man nu var befriet for krigens tryk. Der var mødt 225 »gamle« elever, og Karl Hedemann kunne glæde sig over, at en stor del af de fremmødte elever var fra før hans tid – der var opbakning!

I 1948 var man oppe på at yde 300 kr. i tilskud til trængende elever, og på generalforsamlingen den 12. juni 1949 blev der nedsat et byggeudvalg, bestående af *Poul Fischer*, Odense, *Poul Kristensen*, Vantinge, og *Eigil Bek*, Ringe.

Dette udvalg skulle tiltræde Friskolekredsens byggeudvalg, idet der nu forelå planer om at bygge en ny skole.

Elevmøderne fremover blev nu stærkt prægede af dette arbejde. Blandt medlemmerne blev der indsamlet kr. 2.070, og en kreds af tidligere elever og deres forældre kautionerede for et banklån på 18.000 kr. – Friskolekredsen havde indsamlet ialt 9.000 kr., og disse beløb tilsammen gav mulighed for at kunne købe mælkehandler Peder Hansens ejendom på Gestelevvej som byggegrund.

Men der skulle jo også en bygning på grunden, så der blev lagt mange kræfter i arbejdet for at skaffe yderligere kapital.

Julefesten den 29. december 1949 prægedes af, at *Dagmar Hedemann* var gået bort. Der blev talt mange gode ord om hende – men Karl Hedemann ønskede ikke, at festens karakter skulle ændres, så man fik sin julehistorie, drak kaffe i hold oppe i efterskolen og sluttede med dans.

*Alt i een:
Birgit Aagaard,
skolens sekretær –
elevernes hjælper –
elevforeningens kasserer –
og hun kan det hele!*

Sekretæren, *Karen Nielsen*, sluttede sit referat med ordene: »Der er nu altid en egen hygge over julefesten!«

Ved et møde samme aften besluttede bestyrelsen at lade elevforeningen afholde halvdelen af udgifterne ved afholdelsen af mindehøjtideligheden ved Dagmar Hedemanns begravelse.

Ved elevmødet 10. juni 1951 lød der stadig opfordringer til at skaffe penge til skolebyggeriet. Det første projekt ville koste 250.000 kr. – det hidtil sidste ville koste 700.000 kr.

*Erling Andersen,
elevforeningens
formand
gennem 22 år!*

Som formand afgik Poul Fischer – han afløstes af *Rasmus Pedersen*, Kværndrup. Fra 1952 ændredes dagen for afholdelsen af elevmødet til første søndag i september.

Julefesten blev i 1954 afholdt på den nye skole. Elevforeningen havde dette år skænket 1.000 kr. til skolebyggeriet, og på et bestyrelsesmøde afløstes Rasmus Pedersen af *Ejvind Andersen* som formand. Denne blev i 1956 afløst af *Erling Andersen*, der virkede som formand helt frem til 1978, hvor *Ulrik Bindzus Hansen* trådte til. I 1982 blev den nuværende formand, *Søren Skov Johansen*, valgt til at lede elevforeningen sammen med sin bestyrelse.

Hermed var den gamle protokol udskrevet og jeg måtte søge oplysninger hos elevforeningens tidligere formand gennem 22 år, *Erling Andersen*, samt den nuværende kasserer gennem 16 år, *Birgit Aagaard*.

I 1960 var elevforeningens medlemstal helt oppe på 1200. Julefesten kunne i de følgende år ikke rigtig samle deltagere, hvorfor den blev afskaffet. I stedet gjorde man elevmøderne 2-dages, idet den nye skole jo var i stand til at huse deltagerne om natten. Det blev elevmøderne ikke ringere af, idet der herved blev bedre muligheder for at friske lidt op på minderne om »den glade skoletid«.

Cykelturene blev afløst af busrejser til de skandinaviske lande samt det sydlige udland – der var gennemsnitlig 60–70 deltagere på hver af disse ture. Efterhånden mistede medlemmerne imidlertid

Om elevforeningens bestyrelse i de senere år

interessen for disse tilbud, så også den aktivitet standsede. Muligvis fordi folk i de senere år er blevet i stand til selv at rejse udenlands i deres ferier.

Da skolen overgik til en selv-ejende institution, fik elevforeningen 2 repræsentanter i skolens bestyrelse.

Ved en vedtægtsændring i 1973 gled elevforeningens repræsentanter i skolens bestyrelse ud.

Dette forhold blev igen ændret ved en ny vedtægtsændring i 1985, således at elevforeningen udpeger 2 af skolens bestyrelsesmedlemmer, i jubilæumsåret 1986 hhv. *Søren Skov Johansen* og *Niels Arne Nyholm*.

Der er indført en abonnementsordning vedrørende årsskriftet, således at medlemmerne til en favørpris kan indbetale et nærmere fastsat beløb for et 10-årigt medlemskab. Dette knytter eleverne fastere til skolen, sparer arbejde med de administrative – og sparer medlemmerne for penge, idet betalingen for årsskriftet er det eneste kontingent, der opkræves!

store glæde at kunne samle jubilæumsårgange i stort tal, således deltog ved elevmødet i maj 1986 både 60-års, 50-års, 40-års, 25- og 10-års jubilarer, samt endog lærere, som havde været på skolen for hhv. 50 og 40 år siden.

Poul Fischer.

I anledning af Ringe efterskoles 100-års jubilæum vil jeg, som en af de elever skolen har været udsat for, såvel 7 år i friskolen som 1 år i 8. klasse på efterskolen, skrive lidt om, hvad jeg senere fik at gøre med på dette sted.

Som flere andre røg jeg hurtigt efter endt efterskoleophold ud af elevforeningen. Det var vist mest en kommunikationsbrist, efter hvilket det ikke rigtigt var gået op for mig, at ved ikke at betale for det årlige elevskrift betalte man heller ikke for at være med i elevforeningen. Og i den situation kunne man ikke påregne at blive inviteret til det årlige elevstævne.

Imidlertid skete der noget ved mit 10-års jubilæum, hvor jeg besluttede at møde op for at se nogle af de gamle kammerater. Det var en meget positiv oplevelse, og det viste sig, at man godt kan snakke sammen, uden at det absolut behøver at være om gamle dage og fælles oplevelser. Men selvfølgelig er og vil altid grundlaget for disse sammenkomster ved elevmødet være, at vi alle har et fælles udgangspunkt på denne skole.

*Søren Skov Johansen,
elevforeningens
formand*

Ved den lejlighed kunne jeg se, at elevforeningen var noget, der var værd at gøre et stykke arbejde for, og til generalforsamlingen lod jeg mig opstille til bestyrelsen og blev valgt ind. Således blev jeg senere igen formand, og her vil jeg prøve at skitsere nogle af de ting, der er foregået i elevforeningen siden da.

Et hovedpunkt havde gennem mange år været elevforeningens repræsentation i skolens bestyrelse. *Erling Andersen* havde i flere år siddet i denne bestyrelse som elevforeningens mand, men efter en lovændring fra ministeriet om, at det ikke længere var tilladt skolens ansatte at bestride bestyrelsesposter, var det slut med denne repræsentation. I flere år var elevforeningen ikke repræsenteret i

skolens bestyrelse. Men efter forhandlinger med denne og skolens formand lykkedes det at udnytte en lejlighed, hvor skolens vedtægter alligevel stod for at skulle ændres (maj 1985). Der blev her også indføjjet, at de to pladser ud af i alt syv skulle være reserveret for elevforeningen. Således bliver disse to hvert år valgt af elevforeningens bestyrelse blandt *hele* elevforeningen. De sidste 1½ år har dog *Niels Nyholm* og undertegnede besat pladserne. Tanken er så, at generalforsamlingen skal være forum for de ting, som elevforeningens medlemmer ønsker skal blive drøftet i skolens bestyrelse. På denne måde skulle man kunne opretholde en direkte kontakt til baglandet, ligesom vi gør i andre sammenhænge, når det gælder anliggender for elevforeningens bestyrelse.

Vi har i de nævnte 1½ år været glade for samarbejdet med skolens bestyrelse, og det vil kun være til styrkelse af enhedsskolen (friskolen + efterskolen), at man også gør noget ud af at opdyrke det bagland, der naturligt hører til efterskolen. Det kan jo være svært for tidligere elever på efterskolen at følge med i, hvad der sker, hvis ikke det var sådan, at de kunne sende deres repræsen-

tanter til skolens bestyrelse. Ofte forbliver kredsen omkring friskolen boende i nærheden i mange år, hvorimod efterskoleelever spredes for vinden, og denne »tendens« skulle blive afhjulpet med den nævnte ordning.

Af andre tiltag kan lige nævnes, at vi i den forgangne periode har ændret de gamle vedtægter for elevforeningen, som var blevet for utidssvarende (maj 1984).

Noget af det første, vi tog fat på i elevforeningens bestyrelse, var ordningen om abonnement på årsskriftet. Med en anden efterskole på Fyn som forbillede besluttede vi at prøve noget lignende, og første gang lancerede vi tilbuddet om 10-års abonnement for kr. 200,-. Både ved første og andet øjekast ser det jo billigt ud, men elevforeningen er i stand til at investere disse penge bedre end den enkelte, idet der ved investeringer af større summer (flere abonnenters indbetalinger) er flere muligheder. Endelig løser denne fremgangsmåde også op for noget af et årligt tilbagevendende problem, nemlig at folk dels glemmer at betale og dels glemmer at meddele adresseændring (når man har noget til gode, er man mere påpasselig med ikke at gå glip af det!). Desuden kan

man jo ved denne metode spare det store efterkravsgebyr, som vi tidligere havde, men som vi dog nu helt er gået bort fra.

Som noget af et særkende har Ringe Efterskole afholdt elevstævne over to dage, dvs. at der overnattes på skolen for de fleste af de tilmeldtes vedkommende. Et særkende er det, fordi man så godt som alle andre steder er gået bort fra det p.g.a. ballade og drikkeri om natten på skolernes områder. Imidlertid har elevforeningens bestyrelse og forstanderen stædigt holdt fast på, at denne ramme skulle bibeholdes, netop fordi det er vigtigt at vise, at det faktisk godt kan lade sig gøre at holde fest sammen, uden der behøver at blive skænket spiritus, og uden man behøver at øve hærværk af forskellig slags. I den forbindelse vil jeg godt takke lærerne og de andre ansatte for den hjælp, de har ydet med at arrangere, at noget sådant har kunnet lade sig gøre.

At være jubilar på Ringe efterskole er altid noget særligt, og derfor er det blevet en god skik, at vi inviterer alle jubilarene til en frokost før det ordinære elevstævne senere på dagen. Det er blevet en stor succes, og især fordi flere at de gamle elever har taget

initiativet til at få samling på deres gamle kammerater. Her har vi efterkommet et længe næret ønske om, at der til elevstævnerne blev taget hensyn til, at der er forskellige syn på, hvad der er god dansemusik. Således er der i år for første gang blevet arrangeret en bregnehave for dem, der under festen også vil have ørenlyd til at tale sammen, og som har lyst til at danse til mere lette toner. Endvidere er der nu åbnet mulighed for, at gamle elever efter festen kan få stillet et lokale til rådighed til hyggeligt samvær, uden at det skal gå ud over de, som har lyst til at sove.

Så langt om nogle af de tiltag, der er sket i bestyrelsen i de senere år. Men stadig: Det er af stor vigtighed, at elevforeningen holdes vedlige, og at medlemsskaren ikke skrumper ind, for skolen har brug for de gamle elever til at være med til om muligt at præge vejen for fremtidens Ringe Efter-skole, således at kontinuiteten bevares med det forgangne. Og gamle elever kan komme og få ny inspiration ved mødet med skolen, som den fremstår nu, f.eks. ved at tage på »højskole-week-end«. Og der vil altid falde et ord af, som kan blive spiren til noget nyt.

Med venlig hilsen
Søren Skov Johansen
formand

Hvad blev der af dem?

*Kirsten og Gunnar Kjær med børnene, der nu har følgende beskæftigelse:
Bodil: Sygeplejerske – Terkel: Dyrlægestuderende
Lone: Børnehavepædagog – Nils: Planteskolegartner*

Hermed en hilsen
til skolen
og alle gamle elever
og venner.

Familien Birkelund

Fremtiden og de evige udfordringer

De frie ungdoms- og efterskoler har altid, trods deres forskellighed, fastholdt det fællesmål at ville opleve og oplyse. Ved at gøre dette til det centrale i skolevirket, er det lykkedes skoleformen gennem generationer at indgå som et vægtigt element i ungdomsundervisningen herhjemme.

Set i et fremtidigt perspektiv vil det fremdeles være af allerstørste betydning, at ungdoms- og efterskolerne fastholder nævnte fællesmål. Forventningen til, at skolen netop skal være et oplevelsessted, hvor der oplyses om livets mangfoldighed, vil øges. Samtidig med vil det blive sværere for skolerne at opfylde disse forventninger.

I gamle dage var de åndelige og moralske værdinormer nogenlunde entydige og virkede derfor også i retning af, at der kunne anlægges et nogenlunde ens syn på opdragelsen.

Dette forhold er i dag totalt ændret. Den teknologiske revolution af vort samfund har splittet det tidligere fællesgrundlag. Det billede, som tegner sig nutidigt af det danske folk, er meget uklart og langt fra entydigt. Ungdoms- og efterskolerne må gå ind i denne splittethed som en samlende faktor, må søge at tilføje

det oplivende og oplysende yderligere et element: At være fællesnævner for det samlende.

Dette alene bliver en meget svær opgave, fordi det kræver, at ungdoms- og efterskolerne nødvendigvis må nyformulere værdigrundlaget for overhovedet at blive hørt.

Når jeg tror, at ungdoms- og efterskolerne i fremtiden vil få en yderligere elevtilslutning end den, vi kender, skyldes det netop, at troen på skoleformens fortsatte evne til at tolke skiftende tiders behov, omsat i tidssvarende sprog. Når fremtidens udfordringer bliver mere komplicerede at løse, hænger det sammen med vanskeligheden ved netop at formulere et fællessprog, som udtrykker den samlende entydighed, som vi endnu, trods alt, kender noget til.

Just af den grund må ungdoms- og efterskolerne, trods forskelligheden, være meget opmærksom på i de kommende år mere at søge ind i samtalen omkring den dybere, indre livstolkning, man agter at lade tidens og fremtidens unge møde, end optagetheden af de økonomiske og bygningsmæssige problemer, der så stærkt har præget de frie skolers opmærksomhed gennem de sidste 20 år.

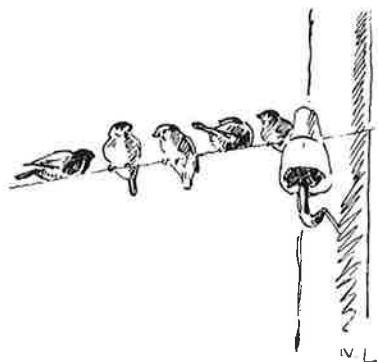
Med hensyn til udbygningen af de fysiske rammer har de sidste tyve år vel nok været »guldrandede« for de frie ungdoms- og efterskoler. Men ud over at have været gode »bygmestre« mener jeg, at de frie skolers medarbejdere også med rette kan siges at have magtet at løse mange af de problemer, som pædagogisk og socialt opstod på grund af, at den totale ændring af Danmark fra at være et bondesamfund til nu at være et moderne, højt udviklet teknologisk industrisamfund. Ungdoms- og Efterskolen skal på samme positive måde kunne medvirke til at løse den kommende, langt sværere, forestående opgave, som det er at klare omskiftelsen fra arbejds- til fritidssamfund. Den proces vil uundgåeligt snart blive udløst! Teknologien er til stede i et omfang, som, hvis den bliver sat ind – og det bliver den, vil overflødig gøre langt den største del af de danske arbejders nuværende funktion. Omstillingen til fritidssamfundet med et menneskeligt indhold vil blive enormt spændende at deltage i. Lykkes denne omstilling, hvad jeg tror, der er gode udsigter til, da vil hele processen nødvendiggøre, at man i skole som i kirke søger samling om holdbare fælles, åndelige vær-

dinormer, som kan danne grundlag for en totalt ændret tilværelse.

Jeg er tilbøjelig til at tro, at bl. a. vore skoler kender deres besøgstid, og vil gøre op med en hel del af de ukendte eksistensnormer og dermed åbne porten til en mere for mennesker naturlig verden. Disse og mange, mange andre spørgsmål vil kræve en løsning!

Måtte ungdoms- og efterskolerne få lykke og held til, også i fremtiden som så ofte før, at føre ungdommen gennem brændingen.

Gunnar Kjær

1886

1915

1923

1955

Ovenstående årstal markerer fire hovedbegivenheder på det bygningsmæssige område i Ringe Efterskoles historie. Alle med tilknytning til skolen her har set mindst en for skolens grundlæggere, Hansine og Laurs Rasmussen, opsat på plænen mod syd.

1915-1923 foretog Dorothea og Peter Birkelund de to store udvidelser af den gamle skoles lokalteter, bl. a. med bygningen af en gymnastiksal.

1955 kunne Ringe Fri- og Efterskole indvies, efter at være flyttet til dens nuværende beliggenhed. Denne kæmpepræstation det var at flytte og nybygge en

skole, blev forestået af Karl Hedemann.

I anledning af Ringe Efterskoles 100 års jubilæum har elevforeningens bestyrelse besluttet, at der den 18. oktober ved receptionen skal afsløres to mindstene for henholdsvis Dorothea og Peter Birkelund og for Dagmar og Karl Hedemann. Denne beslutning opleves velbegrunderet og vel tænkt! Mange gamle elever og venner af Ringe Fri- og Efterskole vil utvivlsomt glæde sig over den tilføjelse i skolens historiske album, at tre store »bygmesterpar« således vil have stående et varigt og fortjent minde på skolens grund!

*I*LSOMT Tiden rinder, Slægter sank i Muld,
Dagens Daad blev Minder for det næste Kuld,
Livet, som de leved', Byrden som de bar,
vi i Dag vil mindes. — Hvem og hvad de var.

*Mindes, hvad vi delte med hinanden her,
saa at Efterskolen blev os alle kær.
Evner fik vi øvet, Sindets Undren vakt,
og i stille Timer Ordets Sæd blev lagt.*

*Mørke Vinterdage lysned' under Sang,
Ungdoms Smil og Latter brød al Trods og Tvang.
Mismod, Tvivl og Døsen veg for Arbejdslyst,
og en Vaardag følte Livets Kald til Dyst.*

*Ilsomt Tiden rinder — Aar og Dag svandt hen.
Tøsene blev Kvinder, Knægtene blev Mænd.
Men i Dag vi glemmer Aarene, som gik;
varme Haandslag mødes, kendte Smil og Blik.*

*Blev end Haaret graanet, Sindet mere tungt;
i det fælles Møde lever alt saa ungt.
Grøn er Ungdoms Ager, Muld faar rigest Høst,
naar der frit kan pløjes, samles frit med Lyst.*

*Sæt da Ungdom Stævne omkring Skolebord,
øv dens Arbejdsevne, led dens Syn og Spor.
Men mod Tvang og Trældom, aandløs Lærdoms Magt
skal det altid lyde: Ungdom, vær paa Vagt!*

*End vi frit kan leve under gode Kaar;
men fra Verdens Lande Angst og Gru os naar.
Lad da Dagens Minder tale til os tyst
om et Haab for Danmark, skønt og straalelyst.*

Skrevet af A. ANKERSTRØM i Anledning
af Skolens Jubilæum
1936.

